	Dossier: AVD10800202519105,	
		Aanwezig
1	**NTS**	**X**
2	**Aanvraagformulier**	**X**
3	**Projectvoorstel**	**X**
4	**Bijlage beschrijving dierproeven**	**3X**
5	**DEC-advies**	**X**
6	**Ontvangstbevestiging**	**X**
	Evt. Vragen CCD aan aanvrager	**X**
	Evt. antwoorden aanvrager	**X**
7	**Beschikking en vergunning**	**X**

NIET-TECHNISCHE PROJECTSAMENVATTING

Naam van het project	Klinisch onderwijs paard
NTS-identificatiecode	NTS-NL-924393 v.1, 13-02-2026
Land	Nederland
Taal	nl
Duur van het project, uitgedrukt in maanden.	60
Trefwoorden	Onderwijs Paard Practicum Diergeneeskunde
Doel(en) van het project	Hoger onderwijs Opleiding voor het verwerven, op peil houden of verbeteren van beroepsvaardigheden

DOELSTELLINGEN EN VERWACHTE VOORDELEN VAN HET PROJECT

Beschrijf de doelstellingen van het project (bijvoorbeeld het aanpakken van bepaalde wetenschappelijke onduidelijkheden, of wetenschappelijke of klinische behoeften).	Onderwijs ten behoeve van studenten Diergeneeskunde (en dierenartsen), op het gebied van het stellen van een diagnoseen diverse anderevaardigheden die belangrijk zijn bij het behandelen van paarden. Alle trainingen (of practica) op één na worden uitgevoerd bij paarden (of pony's), bij één practicum worden kalveren gebruikt. Dit laatste practicum betreft een training voor bloedafname bij veulens, waarbij kalveren worden gebruikt om te trainen. Er zijn geen veulens beschikbaar voor deze training in de periode van het jaar waarin deze training plaatsvindt, terwijl kalveren het hele jaar door beschikbaar zijn
Welke potentiële voordelen kan dit project opleveren? Leg uit hoe de wetenschap vooruit kan worden geholpen of mensen, dieren of het milieu uiteindelijk voordeel kunnen hebben bij het project. Maak, waar van toepassing, een onderscheid tussen voordelen op korte termijn (binnen de looptijd van het project) en voordelen op lange termijn (die mogelijk pas worden bereikt nadat het project is afgerond).	De samenleving heeft goed opgeleide dierenartsen nodig om de gezondheid en het welzijn van dieren te bevorderen. Daarbij is een goede training, voor een deel met echte dieren, onmisbaar. Door die training kunnen afgestudeerde dierenartsen zieke dieren goed behandelen, voorkomen dat dieren ziek worden, de gezondheid en het welzijn van dieren in de gaten houden en allerlei wettelijke taken goed uitvoeren. Het goed kunnen uitvoeren van het klinisch onderzoek, inclusief een aantal praktische vaardigheden die voor een goed opgeleide dierenarts van wezenlijk belang zijn, wordt door dit project voor wat betreft onderzoek en behandeling van het paard ondersteund.

VOORSPELDE SCHADE

In welke procedures worden de dieren gewoonlijk gebruikt (bijvoorbeeld injecties, chirurgische procedures)? Vermeld het aantal en de duur van deze procedures.	De dieren worden voornamelijk gebruikt voor het trainen van handelingen die nodig zijn voor het stellen van een diagnose en het behandelen van paarden. Daarbij gaat het om bloedafname en het toedienen vaninjecties in een ader, het inbrengen van een maagsonde, een soort slang voor een longspoeling of endoscoop (een flexibele buis met een camera om een aantal inwendige organen te kunnen bekijken), rectaal onderzoek (het via de endeldarm voelen naar organen in de buikholte), al dan niet met echo, en het legen van de blaas met behulp van een speciale slang. Er is een chirurgiepracticum opgenomen in dit project, waarbij studenten diverse chirurgische ingrepen trainen bij een paard onder algehele verdoving.
Wat zijn de verwachte gevolgen/nadelige effecten voor de dieren, bijvoorbeeld pijn, gewichtsverlies, inactiviteit/verminderde mobiliteit, stress, abnormaal gedrag, en wat is de duur van die effecten?	Verschillende onderdelen zijn niet prettig voor de dieren. Sommige dieren kunnen ongemak (licht ongerief) ervaren, bijvoorbeeld als gevolg van het oefenen van een handeling (bijvoorbeeld het geven van een injectie). Daarnaast kan het staan in de onderwijsruimte gedurende een aantal uren voor stress zorgen. Daarom wordt na gegeven onderwijs een rusttijd in acht genomen, waarin de dieren niet worden gebruikt voor onderwijs. Die rusttijd verschilt per handeling en varieert van één tot vier dagen en geldt niet voor onderwijs dat niet of nauwelijks belastend is voor de paarden. Paarden worden maximaal vier uur per dag gebruikt voor onderwijs, om voldoende tijd te hebben om te rusten en te eten.
Welke soorten en aantallen dieren zullen naar verwachting worden gebruikt? Wat zijn de verwachte ernstgraden en de aantallen dieren in elke ernstcategorie (per soort)?	

Soort:	*Totaal aantal*	*Geraamde aantallen naar ernstgraad*			
		Terminaal	*Licht*	*Matig*	*Ernstig*
Paarden, ezels en kruisingen daarvan (Equidae)	95	50	45	0	0
Runderen (Bos taurus)	20	0	20	0	0

Wat gebeurt er met de dieren die aan het einde van de procedure in leven worden gehouden?

Soort:	*Geraamd aantal te hergebruiken, in het habitat-/houderijsysteem terug te plaatsen of voor adoptie vrij te geven dieren*		
	Hergebruikt	*Teruggeplaatst*	*Geadopteerd*
Paarden, ezels en kruisingen daarvan (Equidae)	43	0	2
Runderen (Bos taurus)	20	0	0

Geef de redenen voor het geplande lot van de dieren na de procedure.	Voor het in deze aanvraag beschreven onderwijs zullen voornamelijk onderwijspaarden van de faculteit Diergeneeskunde (afdeling paard) gebruikt worden, die hergebruikt worden voor ander onderwijs. Hetzelfde geldt voor de kalveren die onder deze vergunning vallen. Een enkele keer zal een onderwijspaard gebruikt worden voor het oefenen van verschillende operaties. Dat gebeurt bij een paard onder algehele verdoving en waarbij het paard aan het einde van het onderwijs gedood wordt (= ook hergebruik). Eén à twee keer per vijf jaar zou het kunnen voorkomen dat een paard geadopteerd wordt.

TOEPASSING VAN DE DRIE V'S

1. Vervanging Beschrijf welke diervrije alternatieven op dit gebied voorhanden zijn en waarom zij niet voor het project kunnen worden gebruikt.	Studenten leren en oefenen veel vaardigheden op namaakdieren en namaakorganen van dieren, maar moeten daarnaast een aantal keren met echte dieren hebben geoefend. Daarbij gaat het om de totale ervaring, met het 'echte' gevoel bij een bepaalde handeling, en ook het gedrag/de reactie van het paard op die handeling. Dit als voorbereiding op het onderwijs (en het werken) met echte patiënten. Waar vervanging van deze proefdieren mogelijk is, is dit in het verleden al gebeurd. Ook nu wordt nog steeds gezocht naar andere methoden, zo wordt sinds een aantal jaren de "haptic horse" gebruikt (voor het oefenen van het via de endeldarm voelen naar de buikorganen:), een heel realistisch model van een paardenneus (uitleggen/oefenen van het via de neus inbrengen van een slang in de maag) en een 'Breeding Bonny', dit is een kunstmerrie waarop veel onderdelen van het voortplantingsonderzoek van de merrie kunnen worden getraind zonder hiermee een echt dier te belasten. Door gebruik van dergelijkemodellen die de werkelijke handeling nabootsen, is het mogelijk het aantal trainingssessies met levende dieren terug te brengen en een deel van deze trainingssessies te vervangen door gebruik van deze modellen.
2. Vermindering Leg uit hoe de aantallen dieren voor dit project zijn bepaald. Beschrijf de stappen die zijn genomen om het aantal te gebruiken dieren te verminderen en de beginselen die zijn gebruikt bij het opzetten van de studies. Beschrijf, waar van toepassing, de praktijken die gedurende het hele project zullen worden toegepast om het aantal dieren die in overeenstemming met de wetenschappelijke doelstellingen werden gebruikt, tot een minimum te beperken. Deze praktijken kunnen bijvoorbeeld bestaan uit proefprojecten, computermodellen, het delen van weefsel en hergebruik.	Er worden zo weinig mogelijk dieren gebruikt, door ze meerdere keren opnieuw in te zetten. Het aantal dieren kan niet verder verlaagd worden, omdat de dieren tussendoor voldoende rusttijd moeten krijgen. Het aantal dieren (en hoe vaak zij gebruikt worden) is mede gebaseerd op het aantal studenten, waarbij het maximale aantal studenten perdier niet overschreden mag worden. Door gebruik van bovengenoemde modellen wordt het aantal trainingssessies met levende dieren verminderd en zijn studenten beter voorbereid tijdens het oefenen op echte paarden.
3. Verfijning Geef voorbeelden van de specifieke maatregelen (bv. verscherpte monitoring, postoperatieve behandeling, pijnbestrijding, training van dieren) die in verband met de procedures moeten worden genomen om de welzijnskosten (schade) voor de dieren tot een minimum te beperken. Beschrijf de mechanismen om gedurende de looptijd van het project nieuwe verfijningstechnieken in gebruik te nemen.	Alle studenten Diergeneeskunde moeten leren werken met paarden voor hun latere werk als dierenarts. Veel (onderdelen) van handelingen kunnen 'droog' geoefend worden, met diverse modellen/simulaties, maar uiteindelijk gaat het om het totale plaatje. De modellen/simulaties bereiden studenten goed voor, met name op de technische aspecten van handelingen, maar uiteindelijk moeten ze ook ervaren hoe handelingen in het echt aanvoelen, hoe het paard reageert op wat zij doen en hoe zij daar weer op kunnen vooruitlopen en reageren. Om die redenen moeten ze ook praktische vaardigheden opdoen met echte paarden. Zo sluit de opleiding het beste aan op de praktijk, wat de kwaliteit van hun toekomstige werk ten goede komt. Het chirurgiepracticum vindt plaats bij het paard onder algehele verdoving.
Licht de keuze van de soorten en de bijbehorende levensstadia toe	Het onderwijs in deze aanvraag is bedoeld om studenten en dierenartsen voor te bereiden op het werken met paarden/paardachtigen, en dan vooral volwassen dieren. Het onderwijs moet gegeven worden aan dezelfde diersoort. Er is een practicum dat studenten voorbereidt op het afnemen van bloed bij jonge veulens. Wij zijn

	niet in de gelegenheid om veulens ‘op voorraad’ te hebben en daarom wordt dit onderwijs al jaren aan de hand van kalfjes gegeven, omdat de bouw en de omvang vergelijkbaar zijn.

VOOR EEN BEOORDELING ACHTERAF GESELECTEERD PROJECT

Project geselecteerd voor BA?	nee
Termijn voor BA	
Reden voor de beoordeling achteraf	
Bevat ernstige procedures	
Maakt gebruik van niet-menselijke primaten	
Andere reden	
Toelichting van de andere reden voor de beoordeling achteraf	

AANVULLENDE VELDEN

Link naar de eerdere versie van de NTS buiten het EC-systeem	

Centrale Commissie Dierproeven

Aanvraag
Projectvergunning Dierproeven
Administratieve gegevens

- U bent van plan om één of meerdere dierproeven uit te voeren
- Met dit formulier vraagt u een vergunning aan voor het project dat u wilt uitvoeren. Of u geeft aan wat u in het vergunde project wilt wijzigen.
- Meer informatie over de voorwaarden vindt u op de website www.centralecommissiedierproeven.nl of in de toelichting op de website.
- Of neem telefonisch contact op (0900-2800028).

1 Gegevens aanvrager

1.1	Heeft u een deelnemer-nummer van de NVWA?' *Neem voor meer informatie over het verkrijgen van een deelnemernummer contact op met de NVWA.*	☒ Ja > *Vul uw deelnemernummer in*	10800
		☐ Nee > *U kunt geen aanvraag doen*	
1.2	Wat voor aanvraag doet u?	☒ Nieuwe aanvraag > Ga verder met vraag 1.3	
		☐ Wijziging > Vul hiernaast het AVD nummer van uw vergunde project in en ga verder met vraag 2.1	
		☐ Melding > Vul hiernaast het AVD nummer van uw vergunde project in en ga verder met vraag 2.2	

1.3	Vul de gegevens in van de instellingsvergunninghouder die de projectvergunning aanvraagt.	Naam instelling of organisatie	Universiteit Utrecht		
		Titel, voorletters en achternaam van de portefeuillehouder	Titel [redacted]	Voorletters [redacted]	Achternaam [redacted] ☒ Dhr ☐ Mw
		E-mailadres contactpersoon	info@ivd-utrecht.nl		
		Titel, voorletters en achternaam van diens gemachtigde (indien van toepassing)	Titel n.v.t.	Voorletters	Achternaam ☐ Dhr ☐ Mw
		E-mailadres gemachtigde			
	Vul de gegevens van het postadres in.	Straat- en huisnummer	Instantie voor Dierenwelzijn Utrecht		50
		Postcode en plaats	3584CJ	UTRECHT	
		Postbus, postcode en plaats	80.125	3508TC	UTRECHT
1.4	Vul de gegevens in van de verantwoordelijke onderzoeker.	(Titel) Naam en voorletters	[redacted]		☐ Dhr ☒ Mw
		Functie	Aangewezen dierenarts		
		Afdeling	Afdeling Paard, Departement Clinical Sciences		
		Telefoonnummer	[redacted]		
		E-mailadres	[redacted]		

1.5 *(Indien van toepassing)* Vul hier de gegevens in van de plaatsvervangende verantwoordelijke onderzoeker.	(Titel) Naam en voorletters	[redacted]	☒ Dhr ☐ Mw
	Functie	Dierenarts specialist	
	Afdeling	Afdeling Paard, Departement Clinical Sciences	
	Telefoonnummer	[redacted]	
	E-mailadres	[redacted]	
1.6 *(Indien van toepassing)* Vul hier de gegevens in van de persoon aan wie de portefeuillehouder de verantwoordelijkheid inzake de algemene uitvoering van het project en de overeenstemming daarvan met de projectvergunning heeft gedelegeerd.	(Titel) Naam en voorletters		☐ Dhr ☐ Mw
	Functie		
	Afdeling		
	Telefoonnummer		
	E-mailadres		
1.7 *(Optioneel)* Vul hier de gegevens in van de Instantie voor Dierenwelzijn	Telefoonnummer	030-2531569	
	E-mailadres	info@ivd-utrecht.nl	

1.8 Is er voor deze projectaanvraag een gemachtigde?

☐ Ja > *Stuur dan het ingevulde formulier Melding Machtiging mee met deze aanvraag*

☒ Nee

2 Over uw aanvraag

2.1 Gaat uw aanvraag over een *wijziging* op een vergunning die negatieve gevolgen kan hebben voor het dierenwelzijn?

☒ Nee > Ga verder met vraag 3

☐ Ja > Geef hieronder kort de wijziging en de onderbouwing daarvan weer. Geef in de originele formulieren (niet-technische samenvatting, projectvoorstel en bijlage dierproeven) duidelijk aan (bij voorbeeld in een andere kleur) waar de projectaanvraag wijzigt. Ga daarna verder met vraag 6.

2.2 Gaat uw aanvraag over een *melding* op een vergunning die negatieve gevolgen kan hebben voor het dierenwelzijn?

☒ Nee > Ga verder met vraag 3

☐ Ja > Geef hieronder weer wat deze melding inhoudt en ga verder met vraag 6.

3 Over uw project

3.1 Wat is de geplande start- en einddatum van het project?	Startdatum	1-2-2026
	Einddatum (t/m)	1-2-2031

3.2 Wat is de titel van het project?

Klinisch onderwijs paard

3.3 Wat is de titel van de niet-technische samenvatting?

Klinisch onderwijs paard

3.4 Wat is de naam van de Dierexperimentencommissie (DEC) van voorkeur?	Naam DEC	DEC Utrecht
	Postadres	Postbus 85500, 3508 GA UTRECHT
	E-mailadres	dec-utrecht@umcutrecht.nl

4 Factuurgegevens

4.1 (Indien factuuradres afwijkt van de gegevens uit vraag 1.3) Vul de gegevens van het factuuradres in.

Naam:	UU-ASC			Afdeling:	
Straat:					Huisnummer:
Postcode:		Plaats:			
Postbus:	80.011	Postcode:	3508TA	Plaats:	UTRECHT
E-mail:	asc.factuur@uu.nl				

4.2 (Optioneel.) Vul hier het ordernummer van de instelling in.

Ordernummer:
CB.841910.3.01.011

5 Checklist bijlagen

5.1 Welke bijlagen stuurt u mee?

Verplicht	
☒ Projectvoorstel	Aantal bijlage(n) dierproeven 3
☒ Niet-technische samenvatting	

Overige bijlagen, indien van toepassing
☐ Melding machtiging
☐

6 Ondertekening

6.1 Print het formulier uit, onderteken het en stuur het inclusief bijlagen via de beveiligde e-mailverbinding naar de CCD en per post naar de Centrale Commissie Dierproeven (voor adresgegevens zie website)

Ondertekening door de portefeuillehouder namens de instellingsvergunninghouder of gemachtigde (zie 1.8). De ondergetekende verklaart:

- dat het projectvoorstel is afgestemd met de Instantie voor Dierenwelzijn.
- dat de personen die verantwoordelijk zijn voor de opzet van het project en de dierproef, de personen die de dieren verzorgen en/of doden en de personen die de dierproeven verrichten voldoen aan de wettelijke eisen gesteld aan deskundigheid en bekwaamheid.
- dat de dieren worden gehuisvest en verzorgd op een wijze die voldoet aan de eisen die zijn opgenomen in bijlage III van richtlijn 2010/63/EU, behalve in het voorkomende geval de in onderdeel C van de bijlage bij het bij de aanvraag gevoegde projectvoorstel gemotiveerde uitzonderingen.
- dat door het ondertekenen van dit formulier de verplichting wordt aangegaan de leges te betalen voor de behandeling van de aanvraag.
- dat het formulier volledig en naar waarheid is ingevuld.

Naam	[redacted]
Functie	
Plaats	Utrecht
Datum	[redacted]
Handtekening	

Centrale Commissie Dierproeven

Formulier
Projectvoorstel dierproeven

- Dit formulier gebruikt u om uw projectvoorstel van de dierproeven te schrijven
- Bij dit formulier hoort de bijlage Beschrijving dierproeven. Per type dierproef moet u deze bijlage toevoegen.
- Meer informatie vindt u in de *'Toelichting op de te gebruiken formulieren voor de aanvraag van een projectvergunning'* op de website www.centralecommissiedierproeven.nl.
- Of neem telefonisch contact op. (0900-2800028).

1 Algemene gegevens

1.1	Vul uw deelnemernummer van de NVWA in.	10800
1.1	Vul de naam van de instelling of organisatie in.	Universiteit Utrecht
1.3	Vul de titel van het project in.	Klinisch onderwijs paard

2 Categorie van het project

2.1 In welke categorie valt het project?

U kunt meerdere mogelijkheden kiezen.

- ☐ Fundamenteel onderzoek
- ☐ Translationeel of toegepast onderzoek
- ☐ Wettelijk vereist onderzoek of routinematige productie
- ☐ Onderzoek ter bescherming van het milieu in het belang van de gezondheid of het welzijn van mens of dier
- ☐ Onderzoek gericht op het behoud van de diersoort
- ☒ Hoger onderwijs of opleiding
- ☐ Forensisch onderzoek
- ☐ Instandhouding van kolonies van genetisch gemodificeerde dieren, niet gebruikt in andere dierproeven

3 Algemene projectbeschrijving

3.1 Achtergrond

Licht het project toe. Beschrijf de aanleiding, de achtergrond en de context. Besteed aandacht aan de bij vraag 2.1 aangekruiste categorieën.

Binnen de opleiding diergeneeskunde worden dierenartsen opgeleid met een algemene bevoegdheid, op basis van Europese en nationale wetgeving (Richtlijn 2005/36/EG) en samenhangend met de Europese (EAEVE) en Amerikaanse (AVMA) erkenning van de opleiding. Dit houdt in dat iedere afgestudeerde dierenarts het inzicht en de basisvaardigheden dient te bezitten om zorg te kunnen verlenen aan paarden en paardachtigen (hierna te noemen paarden). Daarnaast worden studenten die in de master diergeneeskunde voor de differentiatie paard hebben gekozen verdiepend en verbredend opgeleid binnen de gezondheidszorg paard, middels een uitgebreider onderwijspakket van paard gerelateerde vaardigheidstrainingen aan het dier.

De verschillende opleidingsniveaus, de bijbehorende vaardigheden/eisen en een inschatting van het aantal personen waar het om gaat worden hieronder opgesomd:

Basiscoschappen – alle master diergeneeskunde studenten volgen een 5-weeks basiscoschap bij de afdeling Paard. Dit basiscoschap omvat (basis)vaardigheden waarvan verwacht mag worden dat iedere dierenarts (met een algemene bevoegdheid) ze kan uitvoeren bij een paard. Deze groep bestaat uit ongeveer 200 studenten per jaar. Het zou kunnen dat deze groep de komende jaren iets groter wordt omdat er inmiddels ook andere opleidingen zijn die toegang kunnen bieden tot de master diergeneeskunde (studenten dierwetenschappen aan de WUR na een minor van 6 maanden bij DGK of studenten die de bachelor zorg, gezondheid en samenleving (ZGS) hebben afgerond).
Differentiatie paard + profileringsvakken – studenten die tijdens hun master diergeneeskunde meer cursussen volgen binnen de diersoort paard en daarom ook vaardigheden beheersen die vaak toegepast worden in de paardengeneeskunde. Dit aantal kan varieren per jaar (afhankelijk van de keuzes die studenten maken), maar het zal gaan om ongeveer 40-50 studenten per jaar.
Specialist in opleiding – iemand die een extra opleiding volgt na het afstuderen als dierenarts in een specialistisch deelgebied van de diergeneeskunde. Hier kunnen ook specialistische vaardigheden bij horen die eventueel in een onderwijs setting getraind kunnen worden. Het gaat om ongeveer 6 personen per jaar.
Professionals – dierenartsen die na hun afstuderen nieuwe vaardigheden willen leren betreffende de diersoort Paard. Daarbij kan het gaan om vaardigheden die vroeger niet en nu wel in de opleiding getraind worden of eventueel het trainen van meer basale vaardigheden voor dierenartsen die lang niet/nauwelijks met paarden gewerkt hebben. De afgelopen 2 jaar is 2 keer een endoscopiecursus georganiseerd, steeds voor 15-20 personen.
Artikel 9/13f functionarissen in het kader van life-long learning voor wet op de dierproeven – deze functionarissen (onderzoekers en/of docenten) moeten aantonen dat zij bekwaam zijn en blijven in de handelingen die zij in het kader van dierproeven (incl. onderwijs) uitvoeren. Binnen de diergeneeskunde is het vaak zo dat de handelingen die ingezet worden tijdens onderzoek hetzelfde zijn als tijdens de werkzaamheden als dierenarts (met patiënten). Dit kunnen zowel de meer basale vaardigheden zijn (zoals die ook tijdens het basiscoschap getraind worden) als meer specialistische vaardigheden. De groep van artikel 9/13f2 functionarissen bestaat bij de afdeling Paard uit ongeveer 80 mensen (de helft artikel 9 en de helft artikel 13f2), waarvan het voor de meesten voldoende zal zijn om eens in de 2-3 jaar intercollegiaal te laten beoordelen of zij nog steeds bekwaam zijn in de handelingen die zij mogen verrichten. Veelal zal dat aan de hand van patiënten kunnen, maar in een aantal gevallen zal het nodig kunnen zijn om een handeling te trainen en/of te beoordelen met behulp van een proefdier. Deze werkwijze om bekwaamheid te toetsen bestaat nog niet zo lang en er zijn de afgelopen jaren nog geen dierproeven uitgevoerd hiervoor.

Er is ook een enkel practicum met kalfjes opgenomen in deze aanvraag, voor het trainen van bloedafname bij jonge veulens. De reden hiervoor is dat jonge veulens hier niet voor beschikbaar zijn. Alle paard gerelateerde practica binnen de opleiding die niet 'benedendrempelig' zijn voor wat betreft ongerief zullen in deze aanvraag worden opgenomen. Naast het in deze aanvraag omschreven onderwijs vindt er (zowel in de bachelor als in de master diergeneeskunde) 'benedendrempelig' onderwijs plaats. Daarbij gaat het om het hanteren van paarden, het algemeen klinisch onderzoek en het onderzoek van de verschillende orgaansystemen, en verbandleer. De werkprotocollen voor de benedendrempelige practica zijn (in het verleden) beoordeeld door de IvD. De (meer) invasieve practica zijn noodzakelijk om een aantal redenen:

(1) Vanuit de Europese en nationale regelgeving (art.1.1 Wet Dieren) wordt in Nederland, zoals hierboven aangegeven, aan afgestudeerde dierenartsen een algemene bevoegdheid toegekend. De eindtermen geformuleerd door de opleiding, waarin staat aangegeven waar de student aan het eind van de Bachelor en de Master Diergeneeskunde aan moet voldoen qua kennis, inzicht en vaardigheden, geven richting aan het type practica die gegeven worden in de verschillende afstudeerrichtingen. Bij de dier gerelateerde practica is sprake van een duidelijke didactische opbouw in het curriculum diergeneeskunde, waarbij de student stap voor stap toewerkt naar het uitvoeren van handelingen bij het dier. Dit betekent dat door non-invasief diercontact en trainingen in het skills-lab wordt toegewerkt naar de invasieve handeling bij het dier, die wordt uitgevoerd in een gecontroleerde/veilige leeromgeving. Binnen de opleiding diergeneeskunde wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de bachelor fase (primair non-invasieve trainingen met het dier), en de master fase, met differentiatie richting gezelschapsdieren, landbouwhuisdieren en paard. Alle studenten doorlopen basiscoschappen in alle 3 de diersoortrichtingen. Binnen de differentiatie komen de uitgebreidere, iets minder basale trainingen aan bod.

(2) Studenten diergeneeskunde moeten onder gecontroleerde omstandigheden, in het belang van zowel dier als mens, in een gedegen training ondergaan in klinische diagnostiek en andere vaardigheden aan paarden. Deze training dient als voorbereiding op de beroepsuitoefening onder praktijkomstandigheden.

(3) Dierenartsen (professionals) zullen soms nieuwe vaardigheden met betrekking tot onderzoek en behandeling van paarden aan moeten leren of onderhouden. Daarbij kan het gaan om (a) dierenartsen die in een andere sector gaan werken, of (b) om onderzoekers die getraind moeten worden in het uitvoeren van nieuwe handelingen en/of aantonen dat zij bepaalde handelingen nog steeds beheersen in het kader van 'life-long learning' om hun artikel 9/13f2 status te behouden en dus onderzoek/onderwijs te mogen doen/geven dat valt onder de wet op de dierproeven.

De afgelopen jaren is het aantal (invasieve) practica met paarden al zo ver mogelijk teruggebracht en het onderwijs dat binnen dit project wordt aangevraagd betreft allemaal de toepassing van technieken aan het levende paard. Daarbij gaat het om het feit dat paarden kunnen (en zullen) reageren op de uitgevoerde handeling en om het levensechte gevoel dat bij bepaalde handelingen hoort, zoals de weerstand bij het prikken door de huid, de structuur van organen tijdens rectaal exploreren of het ontstaan van bloedingen tijdens het opereren van een levend (geanestheseerd) paard. Er zijn al diverse modellen/simulaties om studenten voor te bereiden op het werken met levende paarden en de zoektocht naar nieuwe modellen zal doorgaan, maar het is niet te verwachten dat modellen (op korte termijn) helemaal levensecht zullen zijn. Om die reden blijft een beperkt aantal dieproeven nodig binnen het diergeneeskundig onderwijs. We merken wel dat de modellen/simulaties erg gewaardeerd worden door studenten. Zij beleven de practica met levende dieren hierdoor met meer zelfvertrouwen (handvaardigheid en kennis) waardoor zij meer leren en het ongerief voor de dieren beperkt wordt.

In het verleden kreeg iedere student tijdens een practicum in de bachelor de gelegenheid om een intraveneuze injectie te oefenen bij een paard, terwijl ze die handeling vaak pas enkele jaren later opnieuw uitvoeren. In de tussentijd verdween de opgedane vaardigheid. Tegenwoordig bestaat de mogelijkheid om intraveneuze injecties te oefenen op een model en wordt pas weer in de master diergeneeskunde geoefend in de afname van bloed, net voordat studenten dit tijdens hun coschappen in praktijk gaan brengen. Ook voor het rectaal onderzoek bij het paard geldt dat dit het beste getraind kan worden kort voordat studenten dit, tijdens hun coschappen, in praktijk gaan brengen. Daarom wordt rectaal onderzoek geoefend aan het begin van het basiscoschap paard,.

Veel van de (voor de algemene bevoegdheid) benodigde handelingen kunnen tijdens coschappen aan patiënten getraind worden. Het aantal en type patiënten in de kliniek is echter niet/nauwelijks te voorspellen en ook daarom blijft er behoefte aan enkele practica met dieren, om te kunnen garanderen dat alle studenten een aantal essentiële handelingen veilig uit kunnen voeren. Zo is er in de huidige onderwijsvergunning b.v. een practicum rectaal exploreren. In de kliniek proberen we zo vaak als mogelijk studenten 'mee te laten voelen' (rectaal onderzoek uitvoeren) bij patiënten en daarmee is het niet vaak meer nodig om het betreffende practicum te geven en worden de proefdieren dus minder belast.

Training en kennis over de lege artis uitvoering van de handeling in een beschermde leeromgeving zijn het uitgangspunt voor de algemene bevoegdheid en als basis voor bekwaamheid in handelen van het dier onder praktijkomstandigheden. Er vindt voortdurende oriëntatie plaats op nieuwe mogelijkheden tot vervanging, vermindering of verfijning van proefdierinzet. In de drie bijlagen van de koepel worden doel en uitvoering van de vaardigheden meer uitvoerig beschreven.

(3.2 Doel

3.2.1 Beschrijf het directe en het uiteindelijke doel van het project. Beschrijf de bijdrage van het behalen van het directe doel aan het uiteindelijke doel.

- Indien het directe doel bestaat uit verschillende subdoelstellingen, benoem deze dan hier.

Voor het in de volle breedte opleiden van toekomstige dierenartsen en de bij/nascholing van dierenartsen die bekwaam zijn in de uitvoering en toepassing van de preventieve en curatieve diergeneeskunde op het gebied van de paarden-gezondheidszorg, is training van basisvaardigheden (bijlage 1), diagnostische en andere vaardigheden noodzakelijk voor de uitvoering van de 1e-lijns paardengeneeskunde (bijlage 3) en de training van chirurgische vaardigheden voor master studenten met de differentiatie paard en dierenarts(specialist)en (bijlage 2) noodzakelijk. Eventueel kunnen (onderdelen) van het in dit project beschreven onderwijs gebruikt

worden voor de diersoort-specifieke training van artikel 9 deskundigen of medewerkers van de kliniek in het kader van de borging van hun bekwaamheid, voor zover het de diersoort paard betreft.

3.2.2 Hoe wordt de haalbaarheid van het directe doel gewaarborgd?

Voor het opleiden/trainen van de genoemde vaardigheden aan de verschillende groepen studenten/professionals zijn opleiders en proefdieren (paarden) nodig. Er zijn ruim voldoende (zeer ervaren) docenten in dienst die artikel 9/13f2b bevoegdheid hebben (nodig om onderwijs dat valt onder de wet op de dierproeven uit te mogen voeren) om het onderwijs te geven. Voor het onderwijs dat valt onder deze projectaanvraag zijn ook paarden nodig die voldoende braaf zijn om het onderwijs goed (en veilig) te ondergaan. We hebben een groep van 15-20 proefpaarden en met zo veel paarden is het mogelijk om de wachttijden na (invasief) onderwijs in acht te kunnen nemen. Op het moment dat paarden het onderwijs minder braaf ondergaan, worden zij opnieuw getraind. Mocht het daarna niet beter gaan zullen zij vervangen worden.

3.2.3 Is voor de uitvoering van dit project andere wet- en regelgeving van toepassing die een invloed zou kunnen hebben op het welzijn van de dieren en/of de haalbaarheid van het directe doel?

☒ Nee

☐ Ja > Geef aan welke wet- en regelgeving van toepassing is en beschrijf de effecten daarvan op het welzijn van de dieren en de haalbaarheid van het project.

Click or tap here to enter text.

3.3 Belang

3.3.1 Beschrijf het wetenschappelijk en/of maatschappelijk belang van de hierboven beschreven doelen.

Europese richtlijnen en verordeningen, vertaald in nationale regelgeving, vragen om een kwalitatief hoogwaardige opleiding voor de toekomstig dierenarts. Daarnaast is er het belang en de verantwoordelijkheid voor dier en samenleving, waar voor de dierenarts een belangrijke rol is weggelegd. Het gaat hierbij niet enkel om dierenartsen die op de hoogte zijn van wet- en regelgeving, maar vooral ook om dierenartsen die in staat zijn om adequate, zowel curatieve als preventieve, zorg te kunnen verlenen aan het dier. Goed opgeleide dierenartsen zijn cruciaal als 'bewakers' van de diergezondheid en het dierwelzijn.

3.3.2 Benoem de belanghebbenden in het project en beschrijf voor elk van de belanghebbenden wat hun belang is.

1. Studenten diergeneeskunde (basiscoassistenten): het aanleren van een aantal basisvaardigheden die essentieel zijn om invulling te geven aan de algemene bevoegdheid van de dierenarts, voor zover het de diersoort paard betreft.
2. Studenten diergeneeskunde (differentiatie paard)~~/dierenartsen~~: het aanleren en/of onderhouden van vaardigheden nodig voor het onderzoeken en behandelen van paarden.
3. Dierenartsen/professionals: het aanleren en/of onderhouden van vaardigheden nodig voor het onderzoeken en behandelen van paarden.
4. Artikel 9/13f2a+b functionarissen die handelingen moeten trainen, of getoetst moeten worden in handelingen, nodig voor het levenslang leren (LLL) en het behoud/aantonen van hun bekwaamheid.
5. Paarden en hun eigenaren hebben er belang bij dat alle dierenartsen een paard in nood adequaat kunnen onderzoeken en behandelen/verwijzen en dat een aantal dierenartsen (die afstuderen binnen de differentiatie paard) over de vaardigheden beschikt om de paardengeneeskunde in de breedte te kunnen uitoefenen.
6. Onderwijspaarden die gebruikt worden voor de practica kunnen (licht) ongerief ervaren. Door studenten zo goed mogelijk voor te bereiden op de practica wordt het ongerief en ook de duur van de practica zo veel mogelijk beperkt.

3.4 Strategie

3.4.1 Geef een overzicht van de algemene opzet van het project. Besteed aandacht aan de eventuele fasering in de uitvoering en de samenhang. Vermeld eventuele mijlpalen, keuzemomenten en besliscriteria.

Om helder te krijgen wat de plaats van de practica in het onderwijs is, wordt de opbouw van het onderwijs hieronder kort omschreven. De studenten beginnen met een serie basisvakken, die vooral theoretisch van aard zijn, binnen de bachelor. Daarnaast vindt tijdens de bachelor fase het zogenaamde lijnonderwijs plaats, waarin

het hanteren van paarden en het klinisch onderzoek wordt getraind, tijdens 'beneden drempelig' onderwijs. Dit onderwijs wordt gegeven met behulp van patiënten en onderwijspaarden. Deze practica zijn verplicht en de omgang met paarden en het uitvoeren van klinisch onderzoek worden getoetst tijdens stationstoetsen (Objective Structured Clinical Examination, OSCE) aan het einde van de bachelor. Studenten moeten de bachelor afgerond hebben om toegang te kunnen krijgen tot de master diergeneeskunde. Tijdens de master richten practica zich meer op vaardigheidstrainingen, waaronder b.v. het rectaal onderzoek (een essentieel onderdeel van een volledig voortplantings-en/of digestie onderzoek bij het paard). Om studenten zo goed mogelijk voor te bereiden op de practica met dieren zijn er diverse mogelijkheden om (zonder dieren) te oefenen (in het skills lab). Zo zijn er enkele modellen om intraveneuze injecties te oefenen en een video instructie, een 'haptic horse' ter voorbereiding op rectaal exploreren en kunnen studenten hecht-technieken oefenen op 'hecht-plankjes', darmen van overleden paarden en kippenpoten. De dierproeven om (basis)vaardigheden te trainen tijdens de master fase, (basiscoschappen en differentiatie paard), gaan gepaard met (maximaal) licht ongerief (bijlage 1+3). Het practicum operatieleer paard/pony, toegespitst op studenten die kiezen voor de differentiatie paard, is een terminaal practicum.(bijlage 2).

3.4.2 Onderbouw de gekozen strategie.

De logische samenhang is dat alle onderdelen onontbeerlijk zijn en bijdragen aan de latere beroeps–uitoefening. De fasering is hierbij heel duidelijk aanwezig in de opleiding. Er wordt aangesloten bij de reeds opgedane kennis en vaardigheid alvorens nieuwe onderwijselementen worden ingebracht. Als voorbeeld: klinisch onderzoek wordt eerst per orgaansysteem onderwezen. Het, voor een dier belastende, rectaal onderzoek wordt pas in het klinisch onderzoek ingebracht na een specifieke training rectaal onderzoek. Theoretisch onderwijs in de achtergronden gaat vooraf aan training met behulp van alternatieven, zoals bijvoorbeeld de 'haptic horse' en 'Breeding Bonny' en slachthuismaterialen, en wordt dan pas gevolgd door trainingen met het proefdier, voorafgaand aan handeling aan de patiënt in de praktijksetting. Invasieve practica (bijna uitsluitend tijdens de master fase van de opleiding) worden pas ingezet als over dat onderwerp theoretisch of 'droog' onderwijs heeft plaatsgevonden.

3.4.3 Benoem het type dierproeven. Vul per type dierproef een bijlage Beschrijving dierproeven in.

Volgnummer	Titel bijlage Beschrijving dierproef
1	Training basisvaardigheden paard
2	Training chirurgische vaardigheden paard
3	Training diagnostische en andere vaardigheden paard en rund
4	Click or tap here to enter text.
5	Click or tap here to enter text.
6	Click or tap here to enter text.
7	Click or tap here to enter text.
8	Click or tap here to enter text.
9	Click or tap here to enter text.
10	Click or tap here to enter text.

Centrale Commissie Dierproeven

Bijlage
Beschrijving dierproeven

- Deze bijlage voegt u bij uw projectvoorstel dierproeven.
- Per type dierproef moet u deze bijlage invullen en toevoegen.
- Meer informatie vindt u in de *'Toelichting op de te gebruiken formulieren voor de aanvraag van een projectvergunning'* op de website www.centralecommissiedierproeven.nl
- Of neem telefonisch contact op (0900-2800028).

1 Algemene gegevens

1.1	Vul uw deelnemernummer van de NVWA in.	10800
1.2	Vul de naam van de instelling of organisatie in.	Universiteit Utrecht
1.3	Vul het volgnummer en de titel van de dierproef in. *Gebruik de volgnummers van vraag 3.4.3 van het format Projectvoorstel.*	Volgnummer: 1 Titel dierproef: Training Basisvaardigheden paard

2 Beschrijving dierproeven

A. Experimentele aanpak en primaire uitkomstparameters

Beschrijf de keuze van de experimentele aanpak en de primaire uitkomstparameters.

Het doel van deze practica is het verkrijgen van **basale handvaardigheid** zoals bedoeld in de eindtermen van de master diergeneeskunde, en voor professionals als onderdeel van levenslang leren (LLL) in het kader van de wet op de dierproeven . Dit onderwijs vormt een wezenlijk onderdeel van de toekomstige beroepsuitoefening van diergeneeskundestudenten voor verkrijging van de algemene bevoegdheid die noodzakelijk is om verantwoord te kunnen werken met paarden. De practica zijn opgezet om studenten zo goed mogelijk voor te bereiden op het uitvoeren van bepaalde handelingen aan paarden onder praktijkomstandigheden. Alleen op deze wijze leert en ervaart de student deze handelingen op de juiste en verantwoorde wijze.
Het onderwijs beschreven in deze bijlage is voornamelijk bedoeld voor studenten diergeneeskunde tijdens hun basiscoschap paard. Alle master diergeneeskunde studenten volgen een 5-weeks basiscoschap bij de afdeling Paard. Dit basiscoschap omvat (basis)vaardigheden waarvan verwacht mag worden dat iedere dierenarts (met een algemene bevoegdheid) ze kan uitvoeren bij een paard. Deze groep bestaat uit ongeveer 200 studenten per jaar. Het zou kunnen dat deze groep de komende jaren iets groter wordt omdat er inmiddels ook andere opleidingen zijn die toegang kunnen bieden tot de master diergeneeskunde (studenten dierwetenschappen aan de WUR na een minor van 6 maanden bij DGK of studenten die de bachelor zorg, gezondheid en samenleving (ZGS) hebben afgerond).

Beschrijf de beoogde behandeling van de dieren (inclusief de aard, de frequentie en de duur van de behandelingen waaraan de dieren worden blootgesteld) en onderbouw de gekozen aanpak.

De practica in de huidige bijlage (zie ook tabel bijlage 1) hebben een verschillend karakter en betreffen veterinair-technische handelingen; het uitvoeren van een injectie (subcutaan, intramusculair, intraveneus), catheterisatie (blaas), het sonderen van de maag, rectaal onderzoek en gaan gepaard met (maximaal) licht

ongerief. In de werkprotocollen worden de practica in detail uitgewerkt, de hoofdlijnen zijn opgenomen in het bijgesloten schema.
De frequentie van het aantal handelingen per dier per jaar (zie ook tabel bijlage 1) is afhankelijk van (a) het type (invasieve) handeling dat getraind wordt en de daarvoor vastgestelde wachttijd, (b) de duur van de training (max. 4 uur), (c) het aantal studenten per dier en (d) het aantal studenten dat getraind moet worden. Uitgangspunt bij de inzet van dieren binnen deze bijlage is; (a) de studenten trainen, indien mogelijk, de handeling voorafgaand aan het trainen van de handeling bij het levende dier, op een model/ alternatief, (b) de mate van ongerief is (maximaal) licht voor een dier, (c) de omstandigheden voor het dier zijn zo optimaal en comfortabel mogelijk tijdens het onderwijs. Voor sommige handelingen kan het nodig zijn om een paard te sederen. Dat is mede afhankelijk van het gedrag van het paard.

Tabel bijlage 1: Practica die zijn opgenomen in het huidige onderwijsproject (AVD10800202013735) en die in deze aanvraag behouden zouden blijven. Per practicum/training/demonstratie is opgenomen welke modellen gebruikt kunnen worden om studenten voor te bereiden, hoe vaak het onderwijs per jaar gegeven wordt, voor hoeveel studenten, met hoeveel dieren en docenten, de wachttijd en de duur per handeling per persoon.

KOEPEL AANVRAAG KLINISCH ONDERWIJS PAARD 2025

Bijlage 1. Training basisvaardigheden paard (20 dieren per jaar)

Onderwijs	Omschrijving	aantal practica per academisch jaar	studenten/ practicum	studenten/ dier	dieren/ practicum	docent/dier	rusttijd na onderwijs	handelingen/dier	duur per handeling per persoon	Inzet alternatieven
Master	WP bloedafname paard door art. 9/13f2a tbv onderwijs met bloed	12	nvt	nvt	1	1	2 dagen*	1	10 min.	
Basisco, master P	WP2. practicum voorweek paard	27	1-10	4	2(-3)	1/2-3	4 dagen*			Haptic horse, iv injectie modellen, plastinaat
	blaas catheteriseren							4	5 min.	
	rectaal onderzoek							4	5 min.	
	intraveneuze injectie							5	1 min.	
	maagsonde inbrengen							4	5 min,	
Basisco, master P	WP6. practicum rectaal exploreren paard	50	8	4	2	1/2	2 dagen*	4	5 min.	Haptic horse

*dieren kunnen wel eerder ingezet worden voor onderwijs dat geen ongerief oplevert

Geef aan welke overwegingen en statistische methoden worden gebruikt om het aantal benodigde dieren tot een minimum te beperken.

Het aantal dieren dat noodzakelijk is voor onderwijs wordt gebaseerd op het totale aantal trainingen/studenten en de rusttijden per onderwijsonderdeel. Het aantal practica hangt af van het aantal studenten Per practicum wordt een maximaal aantal studenten per dier bepaald dat deel mag nemen, en de rusttijd voor vergelijkbaar onderwijs, vastgesteld op basis van de mate van ongerief voor het dier. Primair zijn de practica dusdanig ingericht dat iedere student een handeling kan trainen. Op basis van het aantal practica en de rusttijden kan het aantal benodigde paarden berekend worden. Op dit moment zijn nog niet voor alle typen onderwijs alternatieven beschikbaar.

B. De dieren

Benoem de diersoorten, herkomst, levensstadia, geschatte aantallen per levensstadium, geslacht, genetische wijzigingen en, indien van belang voor het behalen van de doelstelling, de te gebruiken stam.

Volgnr.	Diersoort	Herkomst	Levensstadium	Aantal	Geslacht	Genetisch gewijzigd	Stam

1	paard	Groep onderwijspaarden	volwassen	~~45~~	Geen voorkeur	nvt	nvt

Onderbouw de bovengenoemde keuzes.

Diersoort	Het gaat om het aanleren van vaardigheden bij paarden en daarom worden paardachtigen (paarden en pony's) gebruikt voor dit onderwijs.
Herkomst	De ingezette dieren zijn afkomstig van de groep onderwijspaarden van het departement Clinical Sciences (afdeling Paard). Wanneer paarden vervangen moeten worden wordt gezocht naar paarden die (door particulieren) te koop worden aangeboden en wordt de geschiktheid voor gebruik tijdens onderwijs tijdens een proefperiode beoordeeld. Daarbij gaat het er vooral om dat het paard rustig/braaf is in de omgang met mensen. Soms wordt een paard overgenomen (al dan niet tegen betaling) omdat het niet meer bruikbaar is voor de eigenaar, maar wel nog geschikt om te gebruiken voor onderwijs.
Levensstadia	Volwassen
Aantal	De ervaring leert dat het mogelijk is om met een groep van ca. 20 onderwijspaarden voldoende paarden te hebben voor de practica van deze bijlage en die behorende bij bijlage 3, en daarbij de rusttijden in acht te nemen. Wanneer wij ervan uitgaan dat er per jaar ca. 5 onderwijspaarden vervangen dienen te worden gaat het om een totaal van 45 paarden (in 5 jaar).
Geslacht	Maakt in principe niet uit, maar er moet een aantal merries beschikbaar zijn, in verband met het trainen van het catheteriseren van de blaas (bij merries).
Genetisch gewijzigd	n.v.t.
Stam	n.v.t.

C. Huisvesting en verzorging

Worden de dieren volgens de eisen in bijlage III van de richtlijn 2010/63/EU gehuisvest en/of verzorgd?

☐ Já

☒ Nee > Geef, indien dit kan resulteren in nadelige effecten op het dierenwelzijn, aan op welke wijze de dieren worden gehuisvest en verzorgd en motiveer de keuze om af te wijken van de eisen in bovengenoemde bijlage III.

Als de weersomstandigheden het toelaten (globaal van mei tot en met oktober) worden de paarden buiten gehuisvest. Wanneer paarden weidegang krijgen gebeurt dat in groepen, waarbij met de groeps-samenstelling rekening wordt gehouden met de verhoudingen binnen de groep, om de kans op onrust en verwondingen zo klein mogelijk te houden. De hoeveelheid weidegang is afhankelijk van de weersomstandigheden en de beschikbaarheid van voldoende gras.
Als de paarden (of pony's) op stal staan, worden zij individueel gehuisvest, met zicht op één of meer andere paarden (tegenover hen en/of in de box naast hen via tralies in de zijwanden van de box). De paarden worden in de herfst en winter overwegend individueel gehuisvest, omdat er ook (gezondheids- en welzijns-)risico's verbonden zijn aan groepshuisvesting van paarden. Bij het vormen van (nieuwe) groepen moet de rangorde bepaald worden en daarbij wordt er vaak gevochten en kunnen paarden verwondingen oplopen. Door het (tijdelijk) verwijderen en weer toevoegen van paarden aan een groep, b.v. als een paard gebruikt wordt voor onderwijs, ontstaat onrust en stress bij paarden. Als paarden in een groep gehuisvest worden is het niet altijd mogelijk om na te gaan of, en te zorgen dat, alle paarden voldoende eten. Dat geldt met name als de paarden bijgevoerd worden, en paarden die laag in de rangorde staan van de voerplaats verdreven kunnen worden. De paarden krijgen dagelijks minimaal 2 uur vrije beweging, en daarnaast vaak ook nog beweging in de stapmolen en/of tijdens paardrij/men-lessen van de studenten rijvereniging Solleysel. De hoeveelheid beweging wordt per paard bijgehouden als onderdeel van de welzijns-/gezondheidscontroles. De paarden worden ook gebruikt voor benedendrempelig/niet invasief onderwijs en komen ook dan in contact met mensen. Indien een paard verzet toont tijdens bepaalde practica, of bijvoorbeeld onrustig in de noodstal staat tijdens onderwijs, wordt er mee geoefend.

D. Pijn en welzijnsaantasting

Valt te voorzien dat er pijn kan optreden bij de dieren?

☒ Nee

☐ Ja > Worden in dat geval verdoving, pijnstilling en/of andere pijnverlichtingsmethoden toegepast?

☐ Nee > Motiveer dan waarom geen pijnverlichtingsmethoden worden toegepast.

Click or tap here to enter text.

☐ Ja > Geef dan aan welke pijnverlichtingsmethoden worden toegepast en op welke wijze wordt verzekerd dat dit op een optimale wijze gebeurt.

Bij de in deze bijlage bedoelde practica is het niet te verwachten dat pijn/ongemak op zal treden. Echter, er wordt gewerkt met levende dieren en daarom is het nooit helemaal uit te sluiten. In zo'n geval zal op advies van een dierenarts adequate sedatie en/of pijnstilling toegepast worden. De meeste practica worden verzorgd door een dierenarts en anders is er altijd een dierenarts aanwezig die toe kan zien op de juiste toepassing van de pijnstilling.

Welke eventuele andere vormen van welzijnsaantasting worden voorzien?

Vanwege het onderwijs worden dieren vaak tijdelijk (maximaal 4 uur) van hun groepsgenoten gescheiden, wat tot stress zou kunnen leiden bij het dier. Om onrust bij de dieren zoveel mogelijk te voorkomen, worden ze waar mogelijk met meerdere dieren in een onderwijsruimte geplaatst.

Er kunnen zich algemene ziekteverschijnselen voordoen bij het dier (meestal niet gerelateerd aan het onderwijs), die zich uiten in een verminderde voeropname en afwijkende klinische parameters. Daarnaast zijn uitingen van stress mogelijk, b.v. door verplaatsing naar onderwijsruimtes (scheiden van soortgenoten). Ten derde zijn problemen denkbaar als gevolg van trauma t.g.v. een ongeluk, schrik, etc. In alle gevallen van ziekte/trauma wordt een adequate behandeling nagestreefd op basis van het klinisch onderzoek door een dierenarts (en in overleg met de aangewezen dierenarts van de afdeling Paard).

Geef aan wat de mogelijke oorzaken hiervan zijn.

Studenten zijn in veel gevallen minder of ongetraind/ervaren, waardoor handelingen niet altijd volgens goed diergeneeskundig vakmanschap verlopen. Daarnaast kunnen dieren onder invloed van de omstandigheden onverwachte dingen doen, die nadelige gevolgen kunnen hebben (trauma).

Beschrijf welke maatregelen worden genomen om deze schadelijke effecten te voorkomen of waar mogelijk te minimaliseren.

Dieren worden dagelijks gemonitord door een artikel 9 of 13f2a/b functionaris, en bij onrechtmatigheden wordt de dienstdoende dierenarts (en/of aangewezen dierenarts van de afdeling Paard) ingeschakeld en wordt (diergeneeskundige) zorg verleend. Doordat paarden groepsdieren zijn, wordt een dier (bij voorkeur) niet alleen in een (onderwijs-)ruimte geplaatst om de eventuele onrust bij het dier te verminderen/beperken. Voor sommige practica wordt het paard gesedeerd, volgens het betreffende werkprotocol.
Paarden zijn vluchtdieren en kunnen soms schrikachtig, onverwacht gedrag vertonen waarbij potentieel een risico bestaat dat zij zichzelf verwonden. De paarden zijn gewend aan de omgang met mensen en worden zo goed/passend mogelijk gefixeerd voor de practica. Het onderwijs wordt begeleid door ervaren dierenartsen en, indien nodig, is ervaren ondersteunend personeel aanwezig om te helpen. Wanneer een paard tijdens een bepaalde handeling tijdens een practicum erg onrustig wordt kan gebruik gemaakt worden van een praam en/of kan het paard gesedeerd worden. Dit is vooral te verwachten bij het inbrengen van een sonde via de neus. Deze handeling is niet pijnlijk, maar veel paarden vinden het niet prettig is men aan hun neus zit. In zo'n geval gaan ze vaak met het hoofd schudden, waardoor de handeling langer duurt en het risico op een bloedneus (omdat de sonde het zeefbeen raakt) toeneemt. Wanneer een paard ernstig of aanhoudend verzet vertoont zal het door een ander paard vervangen worden. Met het betreffende paard zal later geoefend worden zodat het de handelingen zonder stress kan ondergaan.

Vaak (maar afhankelijk van het specifieke onderwijs) zullen de paarden in een nood/opvoel-box geplaatst worden, om zo een voor het dier (en studenten) veilige werkomgeving tijdens het onderzoek te creëren. Door de duur van het onderwijs zo kort mogelijk te houden (max. 4 uur), wordt de belasting voor het dier beperkt. Wanneer de situatie erom vraagt, b.v. als een paard onrustig wordt en/of zich verzet, kan een dier meteen verwijderd worden uit het onderwijs en teruggeplaatst worden op stal (of in de wei). De dieren krijgen na een

practicum een rusttijd, de duur daarvan is afhankelijk van het meer of minder invasieve karakter van de getrainde handelingen aan het dier.

Dieren worden waar mogelijk met een soortgenoot in de ruimte geplaatst om te voorkomen dat ze stress ondergaan van het alleen staan, omdat paarden kuddedieren zijn. Er wordt geselecteerd op dieren die rustig zijn in de omgang met de mens, wat de stress voor het dier verlaagt, en aan de studenten wordt bijgebracht hoe ze op een verstandige manier met paarden dienen om te gaan.

De docenten, artikel 9 en/of artikel 13f2 functionaris, monitoren het dier tijdens het onderwijs. Mocht er een complicatie optreden bij een dier ten gevolge van het onderwijs, dan wordt dit in de dieradministratie opgenomen en worden er passende maatregelen genomen. Afhankelijk van het type complicatie zal dit bestaan uit het ter plekke adequaat opvolgen en behandelen (indien noodzakelijk geacht). In geval van een complicatie wordt een bericht gestuurd aan de voor de projectaanvraag verantwoordelijke functionaris (aangewezen dierenarts van de afdeling Paard), om de monitoring van het dier te borgen, en kan contact gezocht worden met de Instantie voor Dierenwelzijn (IvD) voor overleg. Middels de dagelijkse monitoring wordt het eventuele ongerief van een dier in de tijd opgevolgd.

Dieren die in extreme mate stress lijken te ondervinden van het onderwijs, kunnen om die reden vroegtijdig worden afgevoerd (gebruik terminaal practicum of eventueel herplaatsing).

E. Humane eindpunten

Valt te voorzien dat zich bij deze dierproef omstandigheden voordoen waarbij het toepassen van humane eindpunten geïndiceerd is om verder lijden van de dieren te voorkomen?

☒ Nee > Ga verder met vraag F.

☐ Ja > Geef aan welke criteria hierbij worden gehanteerd.

Wij verwachten inderdaad geen HEP's. De handelingen die vallen onder deze projectaanvraag zijn van dien aard dat er geen acute heftige of blijvende gevolgen voor de dieren te verwachten zijn. Ten gevolge van de te trainen handelingen zouden eventueel weefseltrauma of een bloeduitstorting (hematoom) op kunnen treden, maar die zullen niet leiden tot een HEP. Een HEP zou eventueel kunnen betekenen het stoppen van het practicum voor dat dier. Door selectie en trainen van de paarden ondergaan zij de onderwijsmomenten rustig.

Welk percentage van de dieren loopt per diersoort kans deze criteria te halen?

Click or tap here to enter text.

F. Classificatie van ongerief

Benoem de experiment gebonden factoren die bijdragen aan het ongerief en geef voor elk van deze factoren aan hoe het ongerief wordt geclassificeerd in termen van 'terminaal', 'licht', 'matig' of 'ernstig'. Geef per diersoort en behandelgroep het cumulatieve ongerief aan in percentages van het totale aantal dieren.

In de practica waarop deze bijlage betrekking heeft, worden **basisvaardigheden** getraind door studenten diergeneeskunde en/of professionals met maximaal licht ongerief (voor al het onderwijs in deze bijlage). Er wordt ingeschat dat het ongerief vergelijkbaar is met het ongerief van het geven van een injectie. Het ongerief zal door de in achtneming van de rusttijden cumulatief niet meer bedragen dan "licht". De rusttijden zijn zo gekozen dat de herhaling niet zorgt voor een cumulatie van het ongerief. In geval een handeling meer herstel vraagt, wordt de wachttijd tussen de practica op maat verlengd op basis van het advies van een dierenarts en afgestemd met de proefdiercoördinator van de afdeling Paard.

G. Vervanging, vermindering en verfijning

Laat zien hoe de toepassing van methoden voor vervanging, vermindering en verfijning zijn meegewogen bij het bepalen van de experimentele strategie, de keuze van de dieren en de opzet van de dierproef en welke keuzes daarbij zijn gemaakt.

Vervanging	Alternatieven kunnen deels leiden tot vervanging en daarmee vermindering van het aantal ingezette dieren. Een voorbeeld is het oefenen van intraveneuze injecties, waarvoor inmiddels een aantal (meer en minder geavanceerde) modellen bestaan (b.v.

	ontdooide waterijsjes in plastic verpakking). Voor intraveneus injecteren bestaat ook een demonstratie-video. Er komen steeds meer alternatieven beschikbaar voor onderwijs. Waar mogelijk worden er voorafgaand aan het onderwijs alternatieven ingezet om de handeling te trainen voordat de handeling bij het levende dier wordt geoefend. Voorbeelden van aanwezige modellen zijn de 'haptic horse', om het rectaal onderzoek te trainen (rectaal onderzoek is een standaard onderdeel van het digestie- en voortplantingsonderzoek van het paard) en voor een beter begrip van de anatomische 3D ligging van de organen voorafgaand aan het onderzoek aan het dier. De ervaring leert dat studenten die voorafgaand, aan de training met het levende dier, eerst de 'haptic horse' gevoeld hadden zich veel zekerder voelden in de uitvoering van het onderzoek. Een ander voorbeeld is het gebruik van een plastinaat van een (deel van een) paardenhoofd, voorafgaand aan het inbrengen van een maagsonde via de neus. Zo'n sonde moet (bij het paard) via de ventrale neusgang worden ingebracht en met behulp van het plastinaat kan de anatomie goed bestudeerd worden en kan het inbrengen geoefend worden, waardoor deze handeling aan het paard soepeler verloopt. Voor verdergaande visualisatie en vergroting van de anatomische kennis worden daarnaast video's en e-modules gemaakt/ontwikkeld.Er zijn nog niet voor alle typen onderwijs alternatieven beschikbaar. Dan gaat het met name om onderwijs waarbij handelingen aan het levende dier uitgevoerd worden en het gaat om de 'complete ervaring', waarbij de student voelt hoe dat bij het echte, levende paard aanvoelt (b.v. de stugheid van de huid, de sensatie tijdens het rectaal exploreren, enz.) en rekening moet houden met reacties van het dier. Zoveel mogelijk onderdelen van een bepaalde handelingen worden eerst 'droog' geoefend, voordat studenten deze uitvoeren bij proefpaarden (of patiënten).
Vermindering	Er wordt naar gestreefd om dieren, met in achtneming van de per onderdeel vastgestelde rusttijden, voor verschillende practica te gebruiken, waardoor het totale aantal benodigde dieren zo laag mogelijk blijft. Het aantal noodzakelijke dieren voor onderwijs hangt af van de met zorg en professioneel vastgestelde rusttijd van het dier na een onderwijs-onderdeel en wordt gebaseerd op de mate van ongerief van de (invasieve) handeling, waarbij de optelsom van de handelingen niet meer mag zijn dan ongerief licht. De inzet van dieren is efficiënt en door strakke monitoring van dieren (artikel 9 en artikel 13f2a/b functionarissen), wordt effectief ingegrepen in het geval dat een dier zorg nodig heeft.
Verfijning	Door adequate inzet van modellen wordt de training van de handeling aan het dier minder belastend door een grotere startvaardigheid van de student bij gebruik van het dier, leidend tot vermindering en verfijning van het proefdiergebruikTrainingen met modellen vergroten niet alleen de handvaardigheid en de anatomische kennis bij de student alvorens naar het levende dier te gaan, verfijning, maar geven de student ook meer vertrouwen in het uitvoeren van de handeling bij het in veel gevallen grote paard. De paarden die voor dit onderwijs gebruikt worden zijn allemaal proefpaard, vaak al jarenlang. Er wordt veel met deze paarden gedaan (door de leden van de studentenrijvereniging de Solleysel, bij het beweging geven en in het onderwijs) en ze zijn dus gewend aan de omgang met mensen. Wanneer paarden onrustig worden of verzet vertonen tijdens een bepaald onderdeel van een practicum, b.v. slecht stilstaan in de noodstal, wordt er geoefend tot dat beter gaat.

Zijn er nadelige milieueffecten te verwachten?

☒ Nee

☐ Ja > Benoem de te verwachten milieueffecten en geef aan welke maatregelen zijn genomen om deze tot een minimum te beperken.

Click or tap here to enter text.

H. Hergebruik

Worden er dieren ingezet die eerder in een andere dierproef zijn gebruikt?

☐ Nee > ga verder met vraag I.

☒ Ja > Geef aan op basis van welke overwegingen hergebruik in dit geval acceptabel wordt geacht.

De dieren maken deel uit van de kudde onderwijspaarden van de afdeling paard en worden gebruikt voor onderwijs of onderzoek met maximaal licht ongerief. Hergebruik is mogelijk na het verstrijken van de rusttijd.. Het is wel mogelijk om tijdens de rusttijd paarden in te zetten voor onderwijs waarbij geen ongerief optreedt ('beneden-drempelig'), maar paarden worden per dag maximaal 4 uur gebruikt voor onderwijs.
Alle dieren worden aan een dagelijkse monitoring onderworpen (art 9/art 13f2a/b), door medewerkers met veel kennis van paarden, die de proefpaarden kennen. Het gedrag, de eetlust en de aanwezigheid van eventuele bijzonderheden worden waargenomen en afwijkingen genoteerd (en doorgegeven aan de aangewezen dierenarts). Indien de dieren in goede gezondheid zijn en er geen afwijkingen/bijzonderheden zijn kunnen zij hergebruikt worden. Als dieren niet meer inzetbaar zijn voor onderwijs worden ze (afhankelijk van de omstandigheden/redenen van ongeschiktheid) gedood middels euthanasie, gebruikt in een terminaal onderzoek (b.v. het chirurgie practicum), dan wel herplaatst.

Is er in het voorgaande of in het geplande gebruik sprake van (of een risico op) ernstig ongerief?

☒ Nee

☐ Ja > Geef aan op basis van welke overwegingen hergebruik in dit geval acceptabel wordt geacht.

Click or tap here to enter text.

I. Herhaling

Geef voor wettelijk vereist onderzoek aan hoe is nagegaan of deze dierproeven niet al eerder zijn uitgevoerd. Indien van toepassing, geef aan waarom duplicatie noodzakelijk is.

n.v.t.

J. Plaats waar de dierproef wordt uitgevoerd

Worden de dierproeven geheel of gedeeltelijk uitgevoerd bij een inrichting die niet onder de rechtstreekse verantwoordelijkheid van een instellingsvergunninghouder Wod valt?

☒ Nee > Ga verder met vraag K.

☐ Ja > Geef aan wat voor bedrijf of instelling dit betreft.

Click or tap here to enter text.

Waarom is hiervoor gekozen en hoe wordt een adequate huisvesting, verzorging en behandeling van de dieren gewaarborgd?

Click or tap here to enter text.

3 Einde Experiment

K. Bestemming van de dieren bij einde experiment

Worden de dieren gedood?

☒ Nee > Beschrijf de bestemming van de dieren.

Blijven deel uitmaken van de groep van onderwijspaarden.

☐ Ja > Geef aan waarom de dieren worden gedood.

Click or tap here to enter text.

Indien dieren worden gedood, wordt er een methode(n) van doden uit bijlage IV van Richtlijn 2010/63/EU toegepast?

☐ Nee > Beschrijf de dodingsmethode en onderbouw de keuze hiervoor.

Click or tap here to enter text.

☒ Ja > Betreft het een dodingsmethode die alleen onder specifieke voorwaarden mag worden toegepast?

☐ Nee>	Beschrijf de dodingsmethode
Overdosis anesthesie	
☐ Ja >	Beschrijf de dodingsmethode en onderbouw de keuze hiervoor.
Click or tap here to enter text.	
Indien dieren worden gedood, maar niet in het kader van de proef, geef aan of herplaatsing is overwogen en waarom hiervan is afgezien.	
Meestal zal herplaatsing overwogen worden. Als daarvan wordt afgezien is dat meestal omdat het paard een aandoening heeft waarvan te verwachten is dat deze de kwaliteit van leven van het dier dusdanig negatief beïnvloedt, dat het geen paardwaardig bestaan zal kunnen leiden.	

Centrale Commissie Dierproeven

Bijlage
Beschrijving dierproeven

- Deze bijlage voegt u bij uw projectvoorstel dierproeven.
- Per type dierproef moet u deze bijlage invullen en toevoegen.
- Meer informatie vindt u in de *'Toelichting op de te gebruiken formulieren voor de aanvraag van een projectvergunning'* op de website www.centralecommissiedierproeven.nl
- Of neem telefonisch contact op (0900-2800028).

1 Algemene gegevens

1.1	Vul uw deelnemernummer van de NVWA in.	10800
1.2	Vul de naam van de instelling of organisatie in.	Universiteit Utrecht
1.3	Vul het volgnummer en de titel van de dierproef in. *Gebruik de volgnummers van vraag 3.4.3 van het format Projectvoorstel.*	Volgnummer: 2 Titel dierproef: Training Chirurgische vaardigheden paard

2 Beschrijving dierproeven

A. Experimentele aanpak en primaire uitkomstparameters

Beschrijf de keuze van de experimentele aanpak en de primaire uitkomstparameters.

Het doel van dit practicum is het verkrijgen van **chirurgische vaardigheden** bij het paard. Deze bijlage is beperkt tot studenten die kiezen voor de differentiatie paard (master diergeneeskunde) om te kunnen voldoen aan de eindtermen, voor dierenartsen/specialisten (in opleiding) om nieuwe procedures te trainen en voor professionals als onderdeel van levenslang leren (LLL) in het kader van de wet op de dierproeven. Dit onderwijs vormt een wezenlijk onderdeel van de toekomstige beroepsuitoefening van diergeneeskundestudenten van de differentiatie paard. Het onderwijs is opgezet om studenten zo goed mogelijk voor te bereiden op het zelfstandig kunnen uitvoeren van de genoemde handelingen. Tijdens de bachelor diergeneeskunde hebben studenten kennis opgedaan van de anatomie, een belangrijke voorwaarde om op een correcte wijze operaties uit te voeren. Voorafgaand aan het chirurgiepracticum hebben studenten verschillende hecht-technieken geoefend op hecht-plankjes (plankjes met een zeemleer en een holle plastic buis, om incisies te maken en te hechten), kippenpoten en darmen van overleden paarden. Door het creëren van een veilige leeromgeving wordt het mogelijk om de student(en) maximaal zelfstandig de handelingen uit te laten voeren, zonder de tijdsdruk die bij de normale beroepsuitoefening geldt en zonder het meekijken van (zeer bezorgde) paardeneigenaren. Door de handelingen te trainen in een beschermde en geconditioneerde kliniekomgeving leert en ervaart de student de handelingen op de juiste en verantwoorde wijze en ontstaat vertrouwen om dit als praktiserend dierenarts zelfstandig te kunnen uitvoeren. Tijdens het practicum kunnen deelnemers de werkelijke structuur van verschillende weefsels/organen ervaren en hoe het is om incisies te maken en te hechten wanneer weefsels nog levend zijn, en kunnen bloeden.

Beschrijf de beoogde behandeling van de dieren (inclusief de aard, de frequentie en de duur van de behandelingen waaraan de dieren worden blootgesteld) en onderbouw de gekozen aanpak.

Binnen deze bijlage is alleen het practicum operatieleer paard/pony opgenomen. Het practicum wordt (maximaal) 10 maal per jaar gegeven, zodat alle differentiatie paard studenten de mogelijkheid krijgen om aan het practicum deel te nemen. Het practicum operatieleer vindt voor het grootste deel plaats met het paard/de pony onder algehele anesthesie. Het betreft een terminaal practicum. Voorafgaand aan het onder anesthesie brengen kunnen ingrepen bij het staande paard getraind worden, zoals het verzamelen van cerebrospinale vloeistof ter hoogte van C2. Deze staande ingrepen worden tijdens ongeveer de helft van de practica uitgevoerd, en altijd na toepassing van sedatie en lokale anesthesie/analgesie.

Geef aan welke overwegingen en statistische methoden worden gebruikt om het aantal benodigde dieren tot een minimum te beperken.

Het practicum operatieleer wordt gegeven aan minimaal 4 en maximaal 8 studenten. Voor dit practicum wordt soms ook een pony gebruikt en dan is het voor meer dan 8 studenten niet mogelijk om alles voldoende goed te zien/erbij te kunnen. Verder is het zo dat er ook diverse operaties aan de benen worden onderwezen en met maximaal 8 studenten kan iedere student (in principe) alle procedures aan de benen een keer uitvoeren (4 benen, mediale en laterale zijde). Om het proefdier optimaal te benutten is het ook mogelijk om andere procedures uit te voeren (bij het staande, gesedeerde paard, onder lokale anesthesie). Daarbij gaat het b.v.om nieuwe en/of bestaande technieken, die eerst door een specialist (in opleiding) of andere professional op een proefdier geoefend moet worden, voordat deze bij een patiënt wordt toegepast. In ongeveer de helft van de practica wordt van deze mogelijkheid gebruik gemaakt, waarbij de betreffende handeling direct voorafgaat aan het chirurgie practicum (met het paard onder algehele anesthesie).
Er zijn geen lijsten met handelingen die een specialist moet beheersen, maar het gaat er om dat de specialist op specialistisch niveau kan werken, waarbij de grens tussen wat men als specialistisch en meer 'routine' of 'basaal' beschouwt steeds verschuift. Handelingen die in het verleden als specialistisch werden beschouwd gelden tegenwoordig als routinematig. De meeste van deze handelingen zullen bij patiënten uitgevoerd worden, waarbij een (ervaren) specialist een specialist in opleiding begeleidt. Soms zal het wenselijk zijn om een handeling eerst op een proefdier te trainen, b.v. onder deze bijlage.
Om toch een indruk te geven kan het (bij het staande, gesedeerde paard) gaan om handelingen als het aanprikken van bepaalde lichaamsholtes/structuren: verzamelen van cerebrospinale vloeistof, aanprikken van gewrichten, pees-schedes, organen.
Bij het dier onder algehele anesthesie kunnen soms nieuwe/complexe/zeldzame operaties of chirurgische benaderingen getraind worden, voorafgaand aan zo'n operatie bij patiënten. Dat gebeurt dan nadat de studenten hun chirurgische vaardigheden hebben geoefend.

B. De dieren

Benoem de diersoorten, herkomst, levensstadia, geschatte aantallen per levensstadium, geslacht, genetische wijzigingen en, indien van belang voor het behalen van de doelstelling, de te gebruiken stam.

Volgnr.	Diersoort	Herkomst	Levensstadium	Aantal	Geslacht	Genetisch gewijzigd	Stam
1	paard	Paarden die om andere redenen geëuthanaseerd worden of aangekocht voor dit practicum	volwassen	50	Geen voorkeur	nvt	nvt

Onderbouw de bovengenoemde keuzes.

Diersoort	Het chirurgie practicum is bedoeld om chirurgische vaardigheden op paarden te trainen en daarom worden paardachtigen (paarden of pony's) gebruikt in verband met de unieke anatomie.
Herkomst	Veelal paarden die om andere redenen geëuthanaseerd zullen worden en waarbij de euthanasie uitgesteld kan worden tot het volgende chirurgiepracticum. Het kan gaan om paarden in privé-eigendom, of paarden uit de groep van onderwijspaarden die, om wat voor reden dan ook, geëuthanaseerd zullen worden. Hierbij gaat het om paarden die 'in rust' geen pijn/ongemak ervaren, maar ongeschikt zijn voor het doel waarvoor ze bestemd zijn. Meestal zal dat een (chronische) kreupelheid betreffen waarvan het niet (meer) te verwachten is dat de oorzaak daarvan te genezen is. Niet iedere eigenaar heeft de mogelijkheid (ruimte en/of

	geld) om zo'n paard met 'pensioen' te laten gaan en om die reden gebeurt het met enige regelmaat dat paarden geëuthanaseerd worden, waarbij het qua welzijn niet nodig is dat die euthanasie onmiddellijk plaatsvindt. Sommige eigenaren vinden het prettig als hun dier, na de dood, nog bruikbaar is voor onderwijs. Ook kunnen na de dood (en met toestemming van de eigenaar) weefsels gebruikt worden voor onderwijs en/of onderzoek. Dit zijn paarden die als patiënt aan onze kliniek worden aangeboden en de beslissing om het dier nog even in leven te houden en dan te gebruiken voor het chirurgiepracticum wordt in eerste instantie gemaakt door de behandelend dierenarts, in overleg met de eigenaar. In afwachting van het practicum (dat in zo'n geval soms ook vervroegd kan worden) wordt het dier dagelijks gemonitord door een artikel 9/13f2 functionaris, net zoals onze proefpaarden aan een dagelijkse inspectie onderworpen worden. Daarbij kunnen ook voor het paard gevalideerde pijnscores gebruikt worden. Meestal gaat om uitstel van enkele dagen tot weken. Ik stel voor het uitstel van euthanasie te maximeren op 1 maand. Mocht een paard in afwachting van het practicum toch pijn vertonen kan het practicum op dat moment gegeven worden of kan overgegaan worden tot euthanasie, op grond van dierenwelzijnsoverwegingen. Op deze wijze wordt het aantal dieren specifiek voor dit onderwijs aangekocht beperkt. Wanneer de hiervoor beschreven dieren niet beschikbaar zijn wordt voor het onderwijs een paard of pony aangekocht.
Levensstadia	Volwassen
Aantal	Het chirurgiepracticum wordt maximaal 10 keer per jaar gegeven en het gaat dus om maximaal 50 paarden (voor de duur van het project).
Geslacht	Geen voorkeur
Genetisch gewijzigd	n.v.t.
Stam	n.v.t.

C. Huisvesting en verzorging

Worden de dieren volgens de eisen in bijlage III van de richtlijn 2010/63/EU gehuisvest en/of verzorgd?

☐ Já

☒ Nee > Geef, indien dit kan resulteren in nadelige effecten op het dierenwelzijn, aan op welke wijze de dieren worden gehuisvest en verzorgd en motiveer de keuze om af te wijken van de eisen in bovengenoemde bijlage III.

De huisvesting van de paarden is afhankelijk van hun toestand (en de reden waarvoor zij geëuthanaseerd zullen worden). Indien hun toestand het toelaat krijgen ze vrije beweging, beweging in de stapmolen of beweging aan de hand. Als de paarden op stal staan, worden zij individueel gehuisvest, met zicht op één of meer andere paarden (tegenover hen en/of in de box naast hen via tralies in de zijwanden van de box).

D. Pijn en welzijnsaantasting

Valt te voorzien dat er pijn kan optreden bij de dieren?

☐ Nee

☒ Ja > Worden in dat geval verdoving, pijnstilling en/of andere pijnverlichtingsmethoden toegepast?

☐ Nee > Motiveer dan waarom geen pijnverlichtingsmethoden worden toegepast.

Click or tap here to enter text.

☒ Ja > Geef dan aan welke pijnverlichtingsmethoden worden toegepast en op welke wijze wordt verzekerd dat dit op een optimale wijze gebeurt.

De handelingen/ingrepen bij het staande paard vinden plaats bij het gesedeerde paard (met b.v. detomidine, hetgeen ook een analgetische component heeft) en (afhankelijk van de ingreep) aanvullend (lokale) analgesie.zoals b.v. een geleidingsanesthesie met mepivacaine. Het grootste deel van het practicum vindt plaats bij het paard onder algehele anesthesie

Welke eventuele andere vormen van welzijnsaantasting worden voorzien?

In principe geen. Het betreft een terminaal practicum dat grotendeels bij het paard onder algehele anesthesie plaatsvindt,. Eventueel kunnen voorafgaand aan het deel onder algehele anesthesie ingrepen bij het staande

paard uitgevoerd worden. Het is niet helemaal uit te sluiten dat daarbij pijn ontstaat, ten gevolge van verzet/onverwacht gedrag van het paard. Ingrepen aan het staande paard worden uitgevoerd na sedatie en (lokale) analgesie, verzorgd en gemonitord door een anesthesist. Tijdens (staande) ingrepen wordt het paard afdoende gefixeerd door zeer ervaren ondersteunend personeel (dierenartsen, kliniekassistenten). Daarnaast zijn uitingen van stress mogelijk bv. door verplaatsing naar kliniekruimtes (scheiden van soortgenoten).

Geef aan wat de mogelijke oorzaken hiervan zijn.

Verzet en/of onverwacht gedrag kunnen optreden omdat het paard een vluchtdier is, in een onbekende situatie. Stress tgv scheiding van soortgenoten.

Beschrijf welke maatregelen worden genomen om deze schadelijke effecten te voorkomen of waar mogelijk te minimaliseren.

Rustig benaderen en rust tijdens de procedures, fixatie door ervaren personeel en sedatie en analgesie door (zeer) ervaren anesthesisten. Begeleiding van studenten door een dierenarts (specialist).

E. Humane eindpunten

Valt te voorzien dat zich bij deze dierproef omstandigheden voordoen waarbij het toepassen van humane eindpunten geïndiceerd is om verder lijden van de dieren te voorkomen?

☒ Nee > Ga verder met vraag F.

☐ Ja > Geef aan welke criteria hierbij worden gehanteerd.

Niet van toepassing – het betreft een terminaal practicum

Welk percentage van de dieren loopt per diersoort kans deze criteria te halen?

Click or tap here to enter text.

F. Classificatie van ongerief

Benoem de experiment gebonden factoren die bijdragen aan het ongerief en geef voor elk van deze factoren aan hoe het ongerief wordt geclassificeerd in termen van 'terminaal', 'licht', 'matig' of 'ernstig'. Geef per diersoort en behandelgroep het cumulatieve ongerief aan in percentages van het totale aantal dieren.

Het ongerief is licht voor ingrepen die plaatsvinden bij het staande, gesedeerde paard en terminaal voor de ingrepen die uitgevoerd worden bij het paard onder algehele anesthesie. In ongeveer de helft van de practica zal een ingreep bij het staande dier plaatsvinden (gepaard met licht ongerief) en in de andere helft niet (terminaal, dier onder algehele anesthesie).

G. Vervanging, vermindering en verfijning

Laat zien hoe de toepassing van methoden voor vervanging, vermindering en verfijning zijn meegewogen bij het bepalen van de experimentele strategie, de keuze van de dieren en de opzet van de dierproef en welke keuzes daarbij zijn gemaakt.

Vervanging	Het chirurgiepracticum zelf kan niet vervangen worden omdat alle onderdelen van de chirurgische handelingen hierin samenkomen en leiden tot een complete, realistische beleving. Daarin ervaren studenten hoe het voelt om in levend, en doorbloed, weefsel te opereren. Verschillende aspecten (zoals diverse hecht-technieken) worden wel eerst 'droog' geoefend. Het (eventueel) gebruik van de paarden door specialisten (in opleiding) in het kader van 'continuing professional development (CPD)' voorafgaand aan het chirurgie practicum leidt tot een vermindering van proefdieren (omdat voor die oefening geen extra proefdieren ingezet hoeven te worden). Andere onderzoekers kunnen gebruikmaken van restweefsels. Standaard worden delen van de dunne darm bewaard, zodat studenten daarop hecht-technieken kunnen oefenen. Vaak worden ook monsters genomen van andere organen, zoals b.v. lever of darm. Deze kunnen in andere studies gebruikt worden, b.v. voor het maken van organoïden. Onderzoekers worden op de mogelijkheid om restweefsel te verzamelen gewezen door middel van een aankondiging op een email-lijst. Onderzoekers die met paarden(weefsels) werken kunnen zich aanmelden voor deze lijst. Op deze manier kunnen andere dieproeven (om de desbetreffende weefsels te verzamelen) voorkomen/vervangen worden.

Vermindering	Het gebruik van de paarden door specialisten (in opleiding) in het kader van 'continuing professional development (CPD)' voorafgaand aan het chirurgie practicum leidt tot een vermindering van proefdieren (omdat voor die oefening geen extra proefdieren ingezet hoeven te worden).
Verfijning	Chirurgische vaardigheden worden eerst geoefend op slachthuismateriaal en/of met behulp van alternatieven. Voorbeelden hiervan zijn de training met behulp van (meer-laagse) hecht-plankjes, kippenpoten en darmen (na de dood verzameld van overleden paarden). Deze alternatieven bieden een redelijk realistisch model, maar uiteindelijk is het van belang dat studenten ook leren opereren op een levend (geanestheseerd) paard, bijvoorbeeld om bloedingen op te kunnen sporen en te stelpen en om echt te ervaren hoe dat 'voelt' – hoe 'taai' is de paardenhuid, hoe stevig kan een darmhechting geknoopt worden? Het operatieleer practicum wordt in een laat stadium van de studie gegeven, zodat studenten de gelegenheid hebben gehad om met de genoemde alternatieven te oefenen en zij een goed beeld hebben van de indicaties, de achtergronden en de theorie van de diverse ingrepen. Het gebruik van patiënten die om andere redenen geëuthanaseerd zouden worden leidt niet tot een vermindering van het aantal proefdieren, maar zorgt er wel voor dat er geen (andere) paarden specifiek voor dit doel worden ingezet.

Zijn er nadelige milieueffecten te verwachten?

☒ Nee

☐ Ja > Benoem de te verwachten milieueffecten en geef aan welke maatregelen zijn genomen om deze tot een minimum te beperken.

Click or tap here to enter text.

H. Hergebruik

Worden er dieren ingezet die eerder in een andere dierproef zijn gebruikt?

☐ Nee > ga verder met vraag I.

☐ Ja > Geef aan op basis van welke overwegingen hergebruik in dit geval acceptabel wordt geacht.

Dit betreft een terminaal practicum, dus hergebruik hierna is niet mogelijk. Voor dit practicum zullen soms wel paarden gebruikt worden die eerder voor onderwijs en/of onderzoek gebruikt zijn (om zo het totale aantal proefdieren te beperken).

Is er in het voorgaande of in het geplande gebruik sprake van (of een risico op) ernstig ongerief?

☒ Nee

☐ Ja > Geef aan op basis van welke overwegingen hergebruik in dit geval acceptabel wordt geacht.

Click or tap here to enter text.

I. Herhaling

Geef voor wettelijk vereist onderzoek aan hoe is nagegaan of deze dierproeven niet al eerder zijn uitgevoerd. Indien van toepassing, geef aan waarom duplicatie noodzakelijk is.

Click or tap here to enter text.

J. Plaats waar de dierproef wordt uitgevoerd

Worden de dierproeven geheel of gedeeltelijk uitgevoerd bij een inrichting die niet onder de rechtstreekse verantwoordelijkheid van een instellingsvergunninghouder Wod valt?

☒ Nee > Ga verder met vraag K.

☐ Ja > Geef aan wat voor bedrijf of instelling dit betreft.

Click or tap here to enter text.

Waarom is hiervoor gekozen en hoe wordt een adequate huisvesting, verzorging en behandeling van de dieren gewaarborgd?

Click or tap here to enter text.

3 Einde Experiment

K. Bestemming van de dieren bij einde experiment

Worden de dieren gedood?

☐ Nee > Beschrijf de bestemming van de dieren.

☒ Ja >

Meerdere, moeilijke operaties met (grote) kans op complicaties uitgevoerd door studenten (zonder ervaring met deze specifieke ingrepen). Het zou ethisch niet verantwoord zijn de paarden in leven te houden.

Indien dieren worden gedood, wordt er een methode(n) van doden uit bijlage IV van Richtlijn 2010/63/EU toegepast?

☐ Nee > Beschrijf de dodingsmethode en onderbouw de keuze hiervoor.

Click or tap here to enter text.

☒ Ja > Betreft het een dodingsmethode die alleen onder specifieke voorwaarden mag worden toegepast?

☒ Nee> Beschrijf de dodingsmethode

Overdosis anesthesie

☐ Ja > Beschrijf de dodingsmethode en onderbouw de keuze hiervoor.

Click or tap here to enter text.

Indien dieren worden gedood, maar niet in het kader van de proef, geef aan of herplaatsing is overwogen en waarom hiervan is afgezien.

nvt

Centrale Commissie Dierproeven

Bijlage
Beschrijving dierproeven

- Deze bijlage voegt u bij uw projectvoorstel dierproeven.
- Per type dierproef moet u deze bijlage invullen en toevoegen.
- Meer informatie vindt u in de *'Toelichting op de te gebruiken formulieren voor de aanvraag van een projectvergunning'* op de website www.centralecommissiedierproeven.nl
- Of neem telefonisch contact op (0900-2800028).

1 Algemene gegevens

1.1	Vul uw deelnemernummer van de NVWA in.	10800
1.2	Vul de naam van de instelling of organisatie in.	Universiteit Utrecht
1.3	Vul het volgnummer en de titel van de dierproef in. *Gebruik de volgnummers van vraag 3.4.3 van het format Projectvoorstel.*	Volgnummer: 3 Titel dierproef: Training diagnostische en andere vaardigheden paard en rund

2 Beschrijving dierproeven

A. Experimentele aanpak en primaire uitkomstparameters

Beschrijf de keuze van de experimentele aanpak en de primaire uitkomstparameters.

Het doel van deze practica is om de student en/of dierenarts te trainen in het verrichten van diagnostische (voor een groot deel non-invasief) en andere vaardigheden die nodig zijn voor de uitoefening van de paardengeneeskunde. De practica kunnen ook gebruikt worden voor professionals als onderdeel van levenslang leren (LLL) in het kader van de wet op de dierproeven. De practica worden veelal gegeven met de onderwijspaarden.

Beschrijf de beoogde behandeling van de dieren (inclusief de aard, de frequentie en de duur van de behandelingen waaraan de dieren worden blootgesteld) en onderbouw de gekozen aanpak.

De practica richten zich op de training van het algemeen klinisch onderzoek en de aanvullende diagnostiek van het paard, en andere vaardigheden die nodig zijn voor de uitoefening van de (1e-lijns) paarden-geneeskunde. De practica die vallen onder het huidige onderwijsproject (Praktisch onderwijs paard AVD10800202013735) en die worden aangevraagd in dit nieuwe project staan in onderstaande tabel. Per practicum (beschreven in een werkprotocol, WP) wordt aangegeven welke handeling(en) getraind wordt/worden, hoe vaak het practicum gegeven wordt, voor hoeveel studenten (maximaal), met hoeveel studenten en docenten per paard, de rusttijd en eventuele alternatieven of voorbereiding. Voor een aantal practica zijn digitale zelfstudiemodules (zsm) beschikbaar, waarin achtergronden van de handelingen worden aangegeven en waarin beelden zijn opgenomen van de handeling. De practica in deze aanvraag dienen deels ter voorbereiding en deels ter aanvulling op het patiëntgebonden onderwijs en gaan allemaal gepaard met (maximaal) licht ongerief.
De primaire uitkomstparameters zijn: vaardigheid in diagnostische en andere technieken, specifiek gericht op de paardengeneeskunde, zoals b.v. endoscopie, gebitsbehandeling, het maken van een ECG, broncho-alveolaire lavage (BAL, longspoeling), inseminatie. Dit onderwijs vormt een wezenlijk onderdeel van de beroepsuitoefening van dierenartsen van de differentiatie paard. Het onderwijs is opgezet om studenten en/of

professionals zo goed mogelijk voor te bereiden op het zelfstandig kunnen uitvoeren van de genoemde handelingen. Door het creëren van een veilige leeromgeving wordt het mogelijk om de student(en)/professionals maximaal zelfstandig de handelingen uit te laten voeren, zonder de tijdsdruk die bij de normale beroepsuitoefening geldt en zonder het meekijken van (zeer bezorgde) paardeneigenaren. Door de handelingen te trainen in een beschermde en geconditioneerde kliniekomgeving leert en ervaart de student de handelingen op de juiste en verantwoorde wijze en ontstaat vertrouwen om dit als praktiserend dierenarts zelfstandig te kunnen uitvoeren.

Tabel bijlage 3: Practica die zijn opgenomen in het huidige onderwijsproject (AVD10800202013735) en die in deze aanvraag behouden zouden blijven. Per practicum/training/demonstratie is opgenomen welk onderwijs voorbereidt op de training, welke modellen gebruikt kunnen worden om studenten voor te bereiden, hoe vaak het onderwijs per jaar gegeven wordt, voor hoeveel studenten, met hoeveel dieren en docenten, de wachttijd en de duur per handeling per persoon.

Bijlage 3: Training diagnostische en andere vaardigheden paard (20 dieren per jaar)

Onderwijs	Omschrijving	Onderwijs zonder dieren	Inzet alternatieven	aantal practica per academisch jaar	studenten/ practicum	studenten/ dier	dieren/ practicum	docent/dier	rusttijd na onderwijs	duur per handeling per persoon (minuten)
Master/OvP	Demonstratie diagnostiek tijdens inspanning	Cursus prekliniek + interkliniek paard		2	nvt	nvt	2	1/2	4 dagen*	
	Dynamische scopie door docent (1x per paard)									30
Keuzevak	Training bloedafname veulen	theorie keuzevak neonatologie		1	20	5	4**	1/5	3 dagen*	10
Master/OvP	Tandheelkunde paard		Schedel	4	12	2	6	1/6	2 dagen*	
	Intraveneuze injectie (1 student/paard)									2
	Gebitsinspectie									10
	Gebitsbehandeling									20
Master	Kliniektraining voortplanting (genitaaltractus merrie)		Breeding Bonny	10	8-10	2	4-5	1/4-5	2 dagen*	
	Rectaal onderzoek + echografie									15
Keuzevak	Demonstratie voortplanting merrie	theorie keuzevak voortplanting		2	nvt	nvt	2	1/2	7 dagen*	
	Rectaal onderzoek + echografie door docent (1 merrie)									10
	Embryo spoelen uit de uterus door docent (1 merrie)									15
	Intraveneuze injectie door docent (1 merrie)									1
	Uteroscopie door docent (1 merrie)									15
Master	Kunstmatige inseminatie (KI) paard		Breeding Bonny	10	4	2	10	1/10	2 dagen*	
	Rectaal onderzoek + echografie									15
	Insemineren (met NaCl)									10
Master	Luchtwegendoscopie + Broncho-alveolaire lavage (BAL)	zelfstudie respiratie	plastinaat	2	16	4	2	1/2	2 dagen*	5
	Intraveneuze injectie (1 student/paard)									2
	Endoscopie voorste luchtwegen (1 student/paard)									10
	Bronchoalveolaire lavage (1 student/paard)									15
Master/OvP	Gastroscopie	presentatie	plastinaat	4	16	4	4	1/2	14 dagen	30
	Intraveneuze injectie (1 keer/paard)									1
	Gastroscopie (1 keer/paard)									30

*dieren kunnen wel eerder ingezet worden voor onderwijs dat geen ongerief oplevert
**voor deze training worden kalfjes gebruikt als modeldier voor het veulen

Geef aan welke overwegingen en statistische methoden worden gebruikt om het aantal benodigde dieren tot een minimum te beperken.

Het aantal dieren dat noodzakelijk is voor onderwijs wordt gebaseerd op het totale aantal trainingen/deelnemers en de rusttijden per onderwijsonderdeel. Het aantal practica hangt af van het aantal studenten. Per practicum wordt een maximaal aantal studenten per dier bepaald dat deel mag nemen, en de rusttijd voor vergelijkbaar onderwijs, vastgesteld op basis van de mate van ongerief voor het dier. Primair zijn de practica dusdanig ingericht dat iedere student een handeling kan trainen. Op basis van het aantal practica en de rusttijden kan het aantal benodigde paarden berekend worden. Op dit moment zijn nog niet voor alle typen onderwijs alternatieven beschikbaar.

B. De dieren

Benoem de diersoorten, herkomst, levensstadia, geschatte aantallen per levensstadium, geslacht, genetische wijzigingen en, indien van belang voor het behalen van de doelstelling, de te gebruiken stam.

Volgnr.	Diersoort	Herkomst	Levensstadium	Aantal	Geslacht	Genetisch gewijzigd	Stam
1	paard	Groep onderwijspaarden	volwassen	40	Merrie, of geen voorkeur	nvt	nvt
2	Rund	Dept Population Health Sciences	Kalf – maximaal 1 maand	20	Geen voorkeur	Nvt	nvt

Onderbouw de bovengenoemde keuzes.

Diersoort	1. De meeste practica in deze aanvraag gaan over handelingen bij paarden en daarom worden volwassenpaarden (en/of pony's) gebruikt 2.Voor één practicum worden kalfjes gebruikt. Het gaat om de 'training bloedafname veulenbrigade'. Op het moment (tijd van het jaar) dat de studenten deze vaardigheid moeten oefenen zijn er geen veulens beschikbaar en het is veel realistischer om dit te trainen met kalfjes dan met volwassen paarden of pony's.
Herkomst	1.Veelal zullen de paarden afkomstig zijn uit de kudde proefpaarden van het departement Clinical Sciences (afdeling paard). 2.De kalfjes zijn in het bezit van het departement population health sciences
Levensstadia	1. Volwassen – de trainingen die behoren bij dit project betreffen handelingen die uitgevoerd worden bij volwassen paarden en daarom worden volwassen dieren gebruikt. 2. Jong (maximaal 1 maand) – het betreft het trainen van bloedafname om bloed af te kunnen nemen bij jonge veulens (minder dan een maand oud). Kalfjes zijn van een vergelijkbaar formaat en de anatomie (van de betreffende bloedvaten) is erg vergelijkbaar met die van een veulen.
Aantal	1. De ervaring leert dat het mogelijk is om met een groep van ca. 20 onderwijspaarden voldoende paarden te hebben voor de practica van deze bijlage en die behorende bij bijlage 1, en daarbij de rusttijden in acht te nemen. Wanneer wij ervan uitgaan dat er per jaar ca. 5 onderwijspaarden vervangen dienen te worden gaat het om een totaal van 45 paarden (in 5 jaar). 2.Het gaat om 1 practicum per jaar, waarvoor steeds 4 kalfjes gebruikt worden, dus 20 kalfjes per 5 jaar
Geslacht	1.Voor een aantal practica maakt het geslacht niet uit, maar voor sommige practica (b.v. onderzoek genitaalstelsel van de merrie, insemineren) moeten merries beschikbaar zijn. 2.geen voorkeur
Genetisch gewijzigd	n.v.t.
Stam	n.v.t.

C. Huisvesting en verzorging

Worden de dieren volgens de eisen in bijlage III van de richtlijn 2010/63/EU gehuisvest en/of verzorgd?

☐ Já

☐ Nee > Geef, indien dit kan resulteren in nadelige effecten op het dierenwelzijn, aan op welke wijze de dieren worden gehuisvest en verzorgd en motiveer de keuze om af te wijken van de eisen in bovengenoemde bijlage III.

Als de weersomstandigheden het toelaten (globaal van mei tot en met oktober) worden de paarden buiten gehuisvest. Wanneer paarden weidegang krijgen gebeurt dat in groepen, waarbij met de groeps-samenstelling rekening wordt gehouden met de verhoudingen binnen de groep, om de kans op onrust en verwondingen zo klein mogelijk te houden. De hoeveelheid weidegang is afhankelijk van de weersomstandigheden en de beschikbaarheid van voldoende gras.
Als de paarden (of pony's) op stal staan, worden zij individueel gehuisvest, met zicht op één of meer andere paarden (tegenover hen en/of in de box naast hen via tralies in de zijwanden van de box). De paarden worden in de herfst en winter overwegend individueel gehuisvest, omdat er ook (gezondheids- en welzijns-)risico's

verbonden zijn aan groepshuisvesting van paarden. Bij het vormen van (nieuwe) groepen moet de rangorde bepaald worden en daarbij wordt er vaak gevochten en kunnen paarden verwondingen oplopen. Door het (tijdelijk) verwijderen en weer toevoegen van paarden aan een groep, b.v. als een paard gebruikt wordt voor onderwijs, ontstaat onrust en stress bij paarden. Als paarden in een groep gehuisvest worden is het niet altijd mogelijk om na te gaan of, en te zorgen dat, alle paarden voldoende eten. Dat geldt met name als de paarden bijgevoerd worden, en paarden die laag in de rangorde staan van de voerplaats verdreven kunnen worden. De paarden krijgen dagelijks minimaal 2 uur vrije beweging, en daarnaast vaak ook nog beweging in de stapmolen en/of tijdens paardrij/men-lessen van de studenten rijvereniging Solleysel. De hoeveelheid beweging wordt per paard bijgehouden als onderdeel van de welzijns-/gezondheidscontroles. De paarden worden ook gebruikt voor benedendrempelig/niet invasief onderwijs en komen ook dan in contact met mensen. Indien een paard verzet toont tijdens bepaalde practica, of bijvoorbeeld onrustig in de noodstal staat tijdens onderwijs, wordt er mee geoefend.
De runderen/kalveren worden volgens de eisen in bijlage III van de richtlijn 2010/63/EU gehuisvest en/of verzorgd.

D. Pijn en welzijnsaantasting

Valt te voorzien dat er pijn kan optreden bij de dieren?

☒ Nee

☐ Ja > Worden in dat geval verdoving, pijnstilling en/of andere pijnverlichtingsmethoden toegepast?

☐ Nee > Motiveer dan waarom geen pijnverlichtingsmethoden worden toegepast.

Click or tap here to enter text.

☐ Ja > Geef dan aan welke pijnverlichtingsmethoden worden toegepast en op welke wijze wordt verzekerd dat dit op een optimale wijze gebeurt.

Bij de in deze bijlage bedoelde practica is het niet te verwachten dat pijn op zal treden. Echter, er wordt gewerkt met levende dieren en daarom is het nooit helemaal uit te sluiten. In zo'n geval zal op advies van een dierenarts adequate sedatie en/of pijnstilling toegepast worden. De meeste practica worden verzorgd door een dierenarts en anders is er altijd een dierenarts aanwezig die toe kan zien op de juiste toepassing van de pijnstilling.

Welke eventuele andere vormen van welzijnsaantasting worden voorzien?

Vanwege het onderwijs worden dieren vaak tijdelijk (maximaal 4 uur) van hun groepsgenoten gescheiden, wat tot stress zou kunnen leiden bij het dier. Om onrust bij de dieren zoveel mogelijk te voorkomen, worden ze waar mogelijk met meerdere dieren in een onderwijsruimte geplaatst.

Er kunnen zich algemene ziekteverschijnselen voordoen bij het dier (meestal niet gerelateerd aan het onderwijs), die zich uiten in een verminderde voeropname en afwijkende klinische parameters. Daarnaast zijn uitingen van stress mogelijk, b.v. door verplaatsing naar onderwijsruimtes (scheiden van soortgenoten). Ten derde zijn problemen denkbaar als gevolg van trauma t.g.v. een ongelukje, schrik, etc. In alle gevallen van ziekte/trauma wordt een adequate behandeling nagestreefd op basis van het klinisch onderzoek door een dierenarts (en in overleg met de aangewezen dierenarts van de afdeling Paard).

Geef aan wat de mogelijke oorzaken hiervan zijn.

Studenten zijn in veel gevallen minder of ongetraind/ervaren, waardoor handelingen niet altijd volgens goed diergeneeskundig vakmanschap verlopen. Daarnaast kunnen dieren onder invloed van de omstandigheden onverwachte dingen doen, die nadelige gevolgen kunnen hebben (trauma).

Beschrijf welke maatregelen worden genomen om deze schadelijke effecten te voorkomen of waar mogelijk te minimaliseren.

Dieren worden dagelijks gemonitord door een artikel 9 of 13f2a functionaris, en bij onrechtmatigheden wordt de dienstdoende dierenarts (en/of aangewezen dierenarts van de afdeling Paard) ingeschakeld en wordt (diergeneeskundige) zorg verleend. Doordat paarden groepsdieren zijn, wordt een dier (bij voorkeur) niet alleen in een (onderwijs-)ruimte geplaatst om de eventuele onrust bij het dier te verminderen/beperken. Voor sommige practica wordt het paard gesedeerd, volgens het betreffende werkprotocol.

Paarden zijn vluchtdieren en kunnen soms schrikachtig, onverwacht gedrag vertonen waarbij potentieel een risico bestaat dat zij zichzelf verwonden. De paarden zijn gewend aan de omgang met mensen en worden zo goed/passend mogelijk gefixeerd voor de practica. Het onderwijs wordt begeleid door ervaren dierenartsen en, indien nodig, is ervaren ondersteunend personeel aanwezig om te helpen. Wanneer een paard tijdens een bepaalde handeling tijdens een practicum erg onrustig wordt kan gebruik gemaakt worden van een praam en/of kan het paard gesedeerd worden. Dit is b.v. te verwachten bij handelingen aan het hoofd, zoals het inbrengen van een endoscoop of een catheter via de neus. Deze handeling is niet pijnlijk, maar veel paarden vinden het niet prettig is men aan hun neus zit. In zo'n geval gaan ze vaak met het hoofd schudden, waardoor de handeling langer duurt en het risico voor het paard (b.v. een bloedneus, of de noodstal raken) toeneemt. Wanneer een paard ernstig of aanhoudend verzet vertoont zal het door een ander paard vervangen worden. Met het betreffende paard zal later geoefend worden zodat het de handelingen zonder stress kan ondergaan. Vaak (maar afhankelijk van het specifieke onderwijs) zullen de paarden in een nood/opvoel-box geplaatst worden, om zo een voor het dier (en studenten) veilige werkomgeving tijdens het onderzoek te creëren. Door de duur van het onderwijs zo kort mogelijk te houden (max. 4 uur), wordt de belasting voor het dier beperkt. Wanneer de situatie erom vraagt, b.v. als een paard onrustig wordt en/of zich verzet, zal een dier meteen verwijderd worden uit het onderwijs en teruggeplaatst worden op stal (of in de wei). De dieren krijgen na een practicum een rusttijd, de duur daarvan is afhankelijk van het meer of minder invasieve karakter van de getrainde handelingen aan het dier.

Dieren worden waar mogelijk met een soortgenoot in de ruimte geplaatst om te voorkomen dat ze stress ondergaan van het alleen staan, omdat paarden kuddedieren zijn. Er wordt geselecteerd op dieren die rustig zijn in de omgang met de mens, wat de stress voor het dier verlaagt, en aan de studenten wordt bijgebracht hoe ze op een verstandige manier met paarden dienen om te gaan.

De docenten, artikel 9 en/of artikel 13f2 functionaris, monitoren het dier tijdens het onderwijs. Mocht er een complicatie optreden bij een dier ten gevolge van het onderwijs, dan wordt dit in de dieradministratie opgenomen en worden er passende maatregelen genomen. Afhankelijk van het type complicatie zal dit bestaan uit het ter plekke adequaat opvolgen en behandelen (indien noodzakelijk geacht). In geval van een complicatie wordt een bericht gestuurd aan de voor de projectaanvraag verantwoordelijke functionaris (aangewezen dierenarts van de afdeling Paard), om de monitoring van het dier te borgen, en kan contact gezocht worden met de Instantie voor Dierenwelzijn (IvD) voor overleg. Middels de dagelijkse monitoring wordt het eventuele ongerief van een dier in de tijd opgevolgd.

Dieren die in extreme mate stress lijken te ondervinden van het onderwijs, kunnen om die reden vroegtijdig worden afgevoerd (gebruik terminaal practicum of eventueel herplaatsing).

E. Humane eindpunten

Valt te voorzien dat zich bij deze dierproef omstandigheden voordoen waarbij het toepassen van humane eindpunten geïndiceerd is om verder lijden van de dieren te voorkomen?

☒ Nee > Ga verder met vraag F.

☐ Ja > Geef aan welke criteria hierbij worden gehanteerd.

Click or tap here to enter text.

Welk percentage van de dieren loopt per diersoort kans deze criteria te halen?

Click or tap here to enter text.

F. Classificatie van ongerief

Benoem de experiment gebonden factoren die bijdragen aan het ongerief en geef voor elk van deze factoren aan hoe het ongerief wordt geclassificeerd in termen van 'terminaal', 'licht', 'matig' of 'ernstig'. Geef per diersoort en behandelgroep het cumulatieve ongerief aan in percentages van het totale aantal dieren.

In alle practica waarop deze bijlage betrekking heeft, worden vaardigheden getraind door studenten diergeneeskunde en/of professionals met maximaal licht ongerief. Er wordt ingeschat dat het ongerief vergelijkbaar is met het ongerief van het geven van een injectie. Het ongerief zal door de in achtneming van

de rusttijden cumulatief niet meer bedragen dan "licht". De rusttijden zijn zo gekozen dat de herhaling niet zorgt voor een cumulatie van het ongerief. In geval een handeling meer herstel vraagt, wordt de wachttijd tussen de practica op maat verlengd op basis van het advies van een dierenarts en afgestemd met de proefdiercoördinator van de afdeling Paard.

G. Vervanging, vermindering en verfijning

Laat zien hoe de toepassing van methoden voor vervanging, vermindering en verfijning zijn meegewogen bij het bepalen van de experimentele strategie, de keuze van de dieren en de opzet van de dierproef en welke keuzes daarbij zijn gemaakt.

Vervanging	Alternatieven kunnen deels leiden tot vervanging en daarmee vermindering van het aantal ingezette dieren. Een voorbeeld is het oefenen van het onderzoek van de genitaaltractus van de merrie m.b.v. 'Breeding Bonny', of het behandelen van het gebit van het paard aan de hand van schedels (b.v. afkomstig van het slachthuis of van andere overleden paarden). Een ander voorbeeld is de 'haptic horse', om het rectaal onderzoek te trainen (rectaal onderzoek is een standaard onderdeel van het digestie- en voortplantingsonderzoek van het paard) en voor een beter begrip van de anatomische 3D ligging van de organen voorafgaand aan het onderzoek aan het dier. Nog een ander voorbeeld is het gebruik van een plastinaat van een (deel van een) paardenhoofd, voorafgaand aan het inbrengen van een maagsonde, BAL catheter of endoscoop via de neus. Zo'n sonde/catheter/scoop moet (bij het paard) via de ventrale neusgang worden ingebracht en met behulp van het plastinaat kan de anatomie goed bestudeerd worden en kan het inbrengen geoefend worden, Voor veel practica zijn ook instructie/voorbeeld-video's en/of zelfstudie-modules. Er zijn nog niet voor alle typen onderwijs alternatieven beschikbaar. Dan gaat het met name om onderwijs waarbij handelingen aan het levende dier uitgevoerd worden en het gaat om de 'complete ervaring', waarbij de student voelt hoe dat bij het echte, levende paard aanvoelt (b.v. de stugheid van de huid, de sensatie tijdens het rectaal exploreren, enz.) en rekening moet houden met reacties van het dier. Zoveel mogelijk onderdelen van een bepaalde handelingen worden eerst 'droog' geoefend, voordat studenten deze uitvoeren bij proefpaarden (of patiënten).
Vermindering	Er wordt naar gestreefd om dieren, met in achtneming van de per onderdeel vastgestelde rusttijden, voor verschillende practica te gebruiken, waardoor het totale aantal benodigde dieren zo laag mogelijk blijft. Het aantal noodzakelijke dieren voor onderwijs hangt af van de met zorg en professioneel vastgestelde rusttijd van het dier na een onderwijs-onderdeel en wordt gebaseerd op de mate van ongerief van de (invasieve) handeling, waarbij de optelsom van de handelingen niet meer mag zijn dan ongerief licht.
Verfijning	Er komen steeds meer alternatieven beschikbaar voor onderwijs. Waar mogelijk worden er voorafgaand aan het onderwijs alternatieven ingezet om de handeling te trainen voordat de handeling bij het levende dier wordt geoefend. De ervaring leert dat studenten die voorafgaand, aan de training met het levende dier, eerst de 'haptic horse' gevoeld hadden zich veel zekerder voelden in de uitvoering van het onderzoek. Door adequate inzet van modellen wordt de training van de handeling aan het dier minder belastend door een grotere startvaardigheid van de student bij gebruik van het dier, leidend tot vermindering en verfijning van het proefdiergebruik. Voor verdergaande visualisatie en vergroting van de anatomische kennis worden daarnaast video's en e-modules gemaakt/ontwikkeld. Trainingen met modellen vergroten niet alleen de handvaardigheid en de anatomische kennis bij de student alvorens naar het levende dier te gaan, verfijning, maar geven de student ook meer vertrouwen in het uitvoeren van de handeling bij het in veel gevallen grote paard. Voor dit onderwijs zullen voornamelijk proefpaarden gebruikt worden. Paarden maken vaak jarenlang onderdeel uit van deze groep. Er wordt veel met deze paarden gedaan (door de leden van de studentenrijvereniging de Solleysel, bij het beweging geven en in het onderwijs) en ze zijn dus gewend aan de omgang met mensen. Wanneer paarden onrustig worden of verzet vertonen tijdens een bepaald onderdeel van een practicum, b.v. slecht stilstaan in de noodstal, wordt er geoefend tot dat beter gaat.. De inzet van

	dieren is efficiënt en door strakke monitoring van dieren (artikel 9 en artikel 13f2a functionarissen), wordt effectief ingegrepen in het geval dat een dier zorg nodig heeft.

Zijn er nadelige milieueffecten te verwachten?

☒ Nee

☐ Ja > Benoem de te verwachten milieueffecten en geef aan welke maatregelen zijn genomen om deze tot een minimum te beperken.

Click or tap here to enter text.

H. Hergebruik

Worden er dieren ingezet die eerder in een andere dierproef zijn gebruikt?

☐ Nee > ga verder met vraag I.

☒ Ja > Geef aan op basis van welke overwegingen hergebruik in dit geval acceptabel wordt geacht.

De dieren maken deel uit van de kudde onderwijspaarden van de afdeling paard en worden gebruikt voor onderwijs met maximaal licht ongerief. Hergebruik is mogelijk na het verstrijken van de rusttijd.. Het is wel mogelijk om tijdens de rusttijd paarden in te zetten voor onderwijs waarbij geen ongerief optreedt ('beneden-drempelig'), maar paarden worden per dag maximaal 4 uur gebruikt voor onderwijs.

Alle dieren worden aan een dagelijkse monitoring onderworpen (art 9/art 13f2a/b), door medewerkers met veel kennis van paarden, die de proefpaarden kennen. Het gedrag, de eetlust en de aanwezigheid van eventuele bijzonderheden worden waargenomen en afwijkingen genoteerd (en doorgegeven aan de aangewezen dierenarts). Indien de dieren in goede gezondheid zijn en er geen afwijkingen/bijzonderheden zijn kunnen zij hergebruikt worden. Als dieren niet meer inzetbaar zijn voor onderwijs worden ze (afhankelijk van de omstandigheden/redenen van ongeschiktheid) gedood middels euthanasie, gebruikt in een terminaal onderzoek (b.v. het chirurgie practicum, bijlage 2), dan wel herplaatst.

Is er in het voorgaande of in het geplande gebruik sprake van (of een risico op) ernstig ongerief?

☒ Nee

☐ Ja > Geef aan op basis van welke overwegingen hergebruik in dit geval acceptabel wordt geacht.

Click or tap here to enter text.

I. Herhaling

Geef voor wettelijk vereist onderzoek aan hoe is nagegaan of deze dierproeven niet al eerder zijn uitgevoerd. Indien van toepassing, geef aan waarom duplicatie noodzakelijk is.

Click or tap here to enter text.

J. Plaats waar de dierproef wordt uitgevoerd

Worden de dierproeven geheel of gedeeltelijk uitgevoerd bij een inrichting die niet onder de rechtstreekse verantwoordelijkheid van een instellingsvergunninghouder Wod valt?

☒ Nee > Ga verder met vraag K.

☐ Ja > Geef aan wat voor bedrijf of instelling dit betreft.

Click or tap here to enter text.

Waarom is hiervoor gekozen en hoe wordt een adequate huisvesting, verzorging en behandeling van de dieren gewaarborgd?

Click or tap here to enter text.

3 Einde Experiment

K. Bestemming van de dieren bij einde experiment

Worden de dieren gedood?

☒ Nee > Beschrijf de bestemming van de dieren.

Blijven deel uitmaken van de groep van onderwijspaarden.
De kalveren worden hergebruikt voor onderwijs.

☐ Ja > Geef aan waarom de dieren worden gedood.

Click or tap here to enter text.

Indien dieren worden gedood, wordt er een methode(n) van doden uit bijlage IV van Richtlijn 2010/63/EU toegepast?

☐ Nee > Beschrijf de dodingsmethode en onderbouw de keuze hiervoor.

Click or tap here to enter text.

☐ Ja > Betreft het een dodingsmethode die alleen onder specifieke voorwaarden mag worden toegepast?

☐ Nee> Beschrijf de dodingsmethode

Click or tap here to enter text.

☐ Ja > Beschrijf de dodingsmethode en onderbouw de keuze hiervoor.

Click or tap here to enter text.

Indien dieren worden gedood, maar niet in het kader van de proef, geef aan of herplaatsing is overwogen en waarom hiervan is afgezien.

Meestal zal herplaatsing overwogen worden. Als daarvan wordt afgezien is dat meestal omdat het paard een aandoening heeft waarvan te verwachten is dat deze de kwaliteit van leven van het dier dusdanig negatief beïnvloedt, dat het geen paardwaardig bestaan zal kunnen leiden.

ADVIES PROJECTVOORSTEL DIERPROEVEN

A. Algemene gegevens over de procedure

1. Aanvraagnummer : AVD10800202519105
2. Titel van het project : Klinisch onderwijs paard
3. Titel van de NTS : Klinisch onderwijs paard

4. Type aanvraag:
   - ☒ nieuwe aanvraag projectvergunning
   - ☐ wijziging van vergunning met nummer :

5. Contactgegevens DEC

Naam DEC	: DEC Utrecht
Telefoonnummer contactpersoon	: 06-31118069
Emailadres contactpersoon	: dec-utrecht@umcutrecht.nl

6. Adviestraject (data dd-mm-jjjj):
   - ☒ ontvangen door DEC: 03-11-2025
   - ☐ aanvraag compleet:
   - ☒ in vergadering besproken: 05-11-2025
   - ☐ anderszins behandeld:
   - ☒ termijnonderbreking(en) van / tot: 11-11-2025 / 27-11-2025
   - ☐ besluit van CCD tot verlenging van de totale adviestermijn met max. 15 werkdagen:
   - ☐ aanpassing aanvraag:
   - ☒ advies aan CCD: 08-12-2025

7. De aanvraag is afgestemd met de IvD en deze is hiermee akkoord.

8. Eventueel horen van aanvrager: n.v.t.

9. Correspondentie met de aanvrager
   - Datum vragen: 11-11-2025
   - Datum antwoord: 27-11-2025
   - Strekking gestelde vragen en antwoorden:

     Algemeen

     Wilt u een opsomming geven van de opleidingsniveaus of hoe de UU de opleidingen definieert?

     Basiscoschappen *– alle master diergeneeskunde studenten volgen een 5-weeks basiscoschap bij de afdeling Paard. Dit basiscoschap omvat (basis)vaardigheden waarvan verwacht mag worden dat iedere dierenarts (met een algemene bevoegdheid) ze kan uitvoeren bij een paard. Deze groep bestaat uit ongeveer 200 studenten per jaar. Het zou kunnen dat deze groep de komende jaren iets groter wordt omdat er inmiddels ook andere opleidingen zijn die toegang*

kunnen bieden tot de master diergeneeskunde (studenten dierwetenschappen aan de WUR na een minor van 6 maanden bij DGK of studenten die de bachelor zorg, gezondheid en samenleving (ZGS) hebben afgerond).

***Differentiatie paard + profileringsvakken** – studenten die tijdens hun master diergeneeskunde meer cursussen volgen binnen de diersoort paard en daarom ook vaardigheden beheersen die vaak toegepast worden in de paardengeneeskunde. Dit aantal kan varieren per jaar (afhankelijk van de keuzes die studenten maken), maar het zal gaan om ongeveer 40-50 studenten per jaar.*

***Specialist in opleiding** – iemand die een extra opleiding volgt na het afstuderen als dierenarts in een specialistisch deelgebied van de diergeneeskunde. Hier kunnen ook specialistische vaardigheden bij horen die eventueel in een onderwijs setting getraind kunnen worden. Het gaat om ongeveer 6 personen per jaar.*

***Professionals** – dierenartsen die na hun afstuderen nieuwe vaardigheden willen leren betreffende de diersoort Paard. Daarbij kan het gaan om vaardigheden die vroeger niet en nu wel in de opleiding getraind worden of eventueel het trainen van meer basale vaardigheden voor dierenartsen die lang niet/nauwelijks met paarden gewerkt hebben. De afgelopen 2 jaar is 2 keer een endoscopiecursus georganiseerd, steeds voor 15-20 personen.*

***Artikel 9/13f functionarissen** in het kader van life-long learning voor wet op de dierproeven – deze functionarissen (onderzoekers en/of docenten) moeten aantonen dat zij bekwaam zijn en blijven in de handelingen die zij in het kader van dierproeven (incl. onderwijs) uitvoeren. Binnen de diergeneeskunde is het vaak zo dat de handelingen die ingezet worden tijdens onderzoek hetzelfde zijn als tijdens de werkzaamheden als dierenarts (met patiënten). Dit kunnen zowel de meer basale vaardigheden zijn (zoals die ook tijdens het basiscoschap getraind worden) als meer specialistische vaardigheden. De groep van artikel 9/13f2 functionarissen bestaat bij de afdeling Paard uit ongeveer 80 mensen (de helft artikel 9 en de helft artikel 13f2), waarvan het voor de meesten voldoende zal zijn om eens in de 2-3 jaar intercollegiaal te laten beoordelen of zij nog steeds bekwaam zijn in de handelingen die zij mogen verrichten. Veelal zal dat aan de hand van patiënten kunnen, maar in een aantal gevallen zal het nodig kunnen zijn om een handeling te trainen en/of te beoordelen met behulp van een proefdier. Deze werkwijze om bekwaamheid te toetsen bestaat nog niet zo lang en er zijn de afgelopen jaren nog geen dierproeven uitgevoerd hiervoor.*

Kunt u opsommen welke vaardigheden/ eisen bij elk niveau horen?

Zie hierboven bij opleidingsniveaus

Nu staan dierenartsen van allerlei opleidingsniveaus of personen uit de praktijk die nieuwe technieken moeten leren, art 9 en 13f2 a+b door elkaar genoemd. Kunt u navolgbaar maken wie welke vaardigheden moet leren? Kunt u toevoegen om hoeveel personen uit elke categorie het ging in de afgelopen jaren en/of om welke nieuwe personen het gaat in deze aanvraag?

Zie hierboven bij opleidingsniveaus

3.2.2. Wilt u de vraag beantwoorden? Hoe wordt de haalbaarheid van het directe doel gewaarborgd?

Voor het opleiden/trainen van de genoemde vaardigheden aan de verschillende groepen studenten/professionals zijn opleiders en proefdieren (paarden) nodig. Er zijn ruim voldoende (zeer ervaren) docenten in dienst die artikel 9/13f2b bevoegdheid hebben (nodig om onderwijs dat valt onder de wet op de dierproeven uit te mogen voeren) om het onderwijs te geven. Voor het onderwijs dat valt onder deze projectaanvraag zijn ook paarden nodig die voldoende braaf zijn om het onderwijs goed (en veilig) te ondergaan. We hebben een groep van 15-20 proefpaarden en met zo veel paarden is het mogelijk om de wachttijden na (invasief) onderwijs in acht te kunnen nemen. Op het moment dat paarden het onderwijs minder braaf ondergaan, worden zij opnieuw getraind. Mocht het daarna niet beter gaan zullen zij vervangen worden.
3.3.2. Belanghebbenden: Wilt u hier de dierenartsen toevoegen die opnieuw getraind moeten worden (opfrissen vaardigheden en kennis in het kader van permanente educatie)?

Bijlage 1
Voor wie zijn de basiscoschappen? Wilt u dat verduidelijken?
***Basiscoschappen** – alle master diergeneeskunde studenten volgen een 5-weeks basiscoschap bij de afdeling Paard. Tijdens dit basiscoschap leren de studenten (basis)vaardigheden waarvan verwacht mag worden dat iedere dierenarts (met een algemene bevoegdheid) ze kan uitvoeren bij een paard. Deze groep bestaat uit ongeveer 200 studenten per jaar. Het zou kunnen dat deze groep de komende jaren iets groter wordt omdat er inmiddels ook andere opleidingen zijn die toegang kunnen bieden tot de master diergeneeskunde (studenten dierwetenschappen aan de WUR na een minor van 6 maanden bij DGK of de bachelor ZGS).*
Hoeveel interventies worden op een paard verricht in de 4 uur onderwijs per dag?
Toegevoegd aan de tabel
B. De dieren: Wilt u verduidelijken hoe u van 20 naar 40 dieren komt als u gedurende 5 jaar elk jaar 5 dieren vervangt? Hebt u dan geen 45 dieren nodig?
De gedachte was als volgt: in het eerste jaar vallen er (maximaal) 5 paarden af en aan het begin van het 2^{e} jaar worden (maximaal) 5 paarden toegevoegd, en zo verder in het 3^{e}, 4^{e} en 5^{e} jaar. Bij nader inzien is het logischer om (te proberen) paarden direct te vervangen en dan komen we inderdaad uit op (maximaal) 45 dieren per 5 jaar. Aangepast.
E. Humane eindpunten (alle bijlagen): Kunt u bevestigen, dat u geen HEP's verwacht en dan ook toelichten waarom u dit niet verwacht?
Wij verwachten inderdaad geen HEP's. De handelingen die vallen onder deze projectaanvraag zijn van dien aard dat er geen acute heftige of blijvende gevolgen voor de dieren te verwachten zijn. Ten gevolge van de te trainen handelingen zouden eventueel weefseltrauma of een bloeduitstorting (hematoom) op kunnen treden, maar die zullen niet leiden tot een HEP. Een HEP zou eventueel kunnen betekenen het stoppen van het practicum voor dat dier. Door selectie en trainen van de paarden ondergaan zij de onderwijsmomenten rustig.
F. Classificatie van ongerief (alle bijlagen): Kunt u percentages geven? Gaat het bv onder bijlage 1 om 100% licht ongerief?
Bijlage 1: 100% (maximaal) licht ongerief
Bijlage 2: ca. 50% licht ongerief (ingreep bij staande, gesedeerde dier), 50% terminaal (dier onder algehele anesthesie)

Bijlage 3: 100% (maximaal) licht ongerief

Bijlage 2

A. Experimentele aanpak en primaire uitkomstparameters: Kunt u een lijstje geven met de handelingen die een specialist moet beheersen en die dus onder deze bijlage getraind kunnen worden?

Dat is lastig. Er zijn geen lijsten met handelingen die een specialist moet beheersen, maar het gaat er om dat de specialist op specialistisch niveau kan werken, waarbij de grens tussen wat men als specialistisch en meer 'routine' of 'basaal' beschouwt steeds verschuift. Handelingen die in het verleden als specialistisch werden beschouwd gelden tegenwoordig als routinematig. De meeste van deze handelingen zullen bij patiënten uitgevoerd worden, waarbij een (ervaren) specialist een specialist in opleiding begeleidt. Soms zal het wenselijk zijn om een handeling eerst op een proefdier te trainen, b.v. onder deze bijlage.

Om toch een indruk te geven kan het (bij het staande, gesedeerde paard) gaan om handelingen als het aanprikken van bepaalde lichaamsholtes/structuren: verzamelen van cerebrospinale vloeistof, aanprikken van gewrichten, pees-schedes, organen.

Bij het dier onder algehele anesthesie kunnen soms nieuwe/complexe/zeldzame operaties of chirurgische benaderingen getraind worden, voorafgaand aan zo'n operatie bij patiënten. Dat gebeurt dan nadat de studenten hun chirurgische vaardigheden hebben geoefend.

B. Dieren, Herkomst: Wilt u verduidelijken wat u hier bedoelt? Waarom kan euthanasie uitgesteld worden, hoe lang stelt u de euthanasie uit, wie beslissen daarover en op basis van welke criteria? Wat zijn gevolgen voor ongerief?

Hierbij gaat het om paarden die 'in rust' geen pijn/ongemak ervaren, maar ongeschikt zijn voor het doel waarvoor ze bestemd zijn. Meestal zal dat een (chronische) kreupelheid betreffen waarvan het niet (meer) te verwachten is dat de oorzaak daarvan te genezen is. Niet iedere eigenaar heeft de mogelijkheid (ruimte en/of geld) om zo'n paard met 'pensioen' te laten gaan en om die reden gebeurt het met enige regelmaat dat paarden geëuthanaseerd worden, waarbij het qua welzijn niet nodig is dat die euthanasie onmiddellijk plaatsvindt. Sommige eigenaren vinden het prettig als hun dier, na de dood, nog bruikbaar is voor onderwijs. Ook kunnen na de dood (en met toestemming van de eigenaar) weefsels gebruikt worden voor onderwijs en/of onderzoek. Dit zijn paarden die als patiënt aan onze kliniek worden aangeboden en de beslissing om het dier nog even in leven te houden en dan te gebruiken voor het chirurgiepracticum wordt in eerste instantie gemaakt door de behandelend dierenarts, in overleg met de eigenaar. In afwachting van het practicum (dat in zo'n geval soms ook vervroegd kan worden) wordt het dier dagelijks gemonitord door een artikel 9/13f2 functionaris, net zoals onze proefpaarden aan een dagelijkse inspectie onderworpen worden. Daarbij kunnen ook voor het paard gevalideerde pijnscores gebruikt worden. Meestal gaat om uitstel van enkele dagen tot weken. Ik stel voor het uitstel van euthanasie te maximeren op 1 maand. Mocht een paard in afwachting van het practicum toch pijn vertonen kan het practicum op dat moment gegeven worden of kan overgegaan worden tot euthanasie, op grond van dierenwelzijnsoverwegingen.

F. Classificatie van ongerief: Op basis van welke criteria wordt besloten of het dier gebruikt kan worden als proefdier? Hoeveel pijn mag een dier hebben op het moment van ontvangst en hoe lang kan de euthanasie uitgesteld worden?
Hierbij gaat het om paarden die 'in rust' geen pijn/ongemak ervaren, maar ongeschikt zijn voor het doel waarvoor ze bestemd zijn. Dit zijn paarden die als patiënt aan onze kliniek worden aangeboden en de beslissing wordt in eerste instantie gemaakt door de behandelend dierenarts. In afwachting van het practicum (dat in zo'n geval soms ook vervroegd kan worden) wordt het dier dagelijks gemonitord door een artikel 9/13f2 functionaris, net zoals onze proefpaarden aan een dagelijkse inspectie onderworpen worden. Meestal gaat om uitstel van enkele dagen tot weken. Ik stel voor het uitstel van euthanasie te maximeren op 1 maand.
G. Vervanging, vermindering en verfijning: Kunnen andere onderzoekers gebruikmaken van restweefsel? Wilt u daar iets over in de bijlage opnemen?
Andere onderzoekers kunnen inderdaad gebruikmaken van restweefsels. Standaard worden delen van de dunne darm bewaard, zodat studenten daarop hecht-technieken kunnen oefenen. Vaak worden ook monsters genomen van andere organen, zoals b.v. lever of darm. Deze kunnen in andere studies gebruikt worden, b.v. voor het maken van organoïden. Onderzoekers worden op de mogelijkheid om restweefsel te verzamelen gewezen door middel van een aankondiging op een email-lijst. Onderzoekers die met paarden(weefsels) werken kunnen zich aanmelden voor deze lijst.

Bijlage 3
A. Experimentele aanpak en primaire uitkomstparameters: U hebt geschreven *(Praktisch onderwijs paard AVD10800…..)* wilt u dit specificeren?
Excuses, het gaat om AVD10800202013735 – iets later in de bijlage stond dit wel.

- De antwoorden hebben geleid tot aanpassing van de aanvraag.

10. Eventuele adviezen door experts (niet lid van de DEC): n.v.t.

B. Beoordeling (adviesvraag en behandeling)

1. Het project is vergunningplichtig (dierproeven in de zin der wet).
2. De aanvraag betreft een nieuwe aanvraag.
3. De DEC is competent om hierover te adviseren.
4. Er zijn geen DEC-leden betrokken bij het betreffende project.

C. Beoordeling (inhoud):

1. De aanvraag is toetsbaar en heeft voldoende samenhang. Deze onderwijsaanvraag betreft practica voor het opdoen van basale, chirurgische, diagnostische en andere vaardigheden bij paardachtigen voor masterstudenten diergeneeskunde en voor professionals als onderdeel van levenslang leren. De aanvraag is een vervolg en uitbreiding op de eerder vergunde aanvraag AVD10800202013735.

Het geheel aan praktijkhandelingen voor het trainen van (toekomstige) dierenartsen en professionals heeft een logische en navolgbare samenhang. Het is door het inzichtelijk maken van rusttijden van de dieren tussen de handelingen en het niveau van de deelnemers navolgbaar wat het ongerief is voor alle dieren. Het is mogelijk om een navolgbare, ethisch verantwoorde schade-batenanalyse te maken.

2. Voor zover de DEC bekend, is er geen mogelijk tegenstrijdige wetgeving die het uitvoeren van de dierexperimenten in de weg zou kunnen staan.

3. De in de aanvraag aangekruiste doelcategorie, te weten hoger onderwijs (en opleiding voor het verwerven, op peil houden of verbeteren van beroepsvaardigheden) sluit aan bij de hoofddoelstelling(en).

Belangen en waarden

4. Het directe doel van het project is het opdoen van basale, chirurgische, diagnostische en andere praktijkvaardigheden bij paardachtigen voor studenten master diergeneeskunde (basiscoschappen en differentiatie paard plus profileringsvakken), afgestudeerde dierenartsen (specialist in opleiding en professionals) en onderzoekers/docenten (Artikel 9/13f functionarissen) als onderdeel van levenslang leren. Het uiteindelijke doel van het project is het zorgdragen voor bekwaamheid in handelingen aan het paard. De DEC is van mening dat er een duidelijke relatie is tussen het directe en het uiteindelijke doel, en dat het doel gerechtvaardigd is in de context van het praktijkonderwijs en de behoeften vanuit de betrokkenen bij de paardengeneeskunde.

5. De belangrijkste belanghebbenden in dit onderzoeksproject zijn: proefdieren, doeldieren, cursisten en opleidingsinstituut. De proefdieren (paarden, pony's en kalveren) hebben er groot belang bij gevrijwaard te blijven van de handelingen tijdens het onderwijs. De paarden en pony's zijn echter ook doeldier en zij hebben juist een groot belang bij bekwame dierenartsen indien de dieren gezondheidsproblemen hebben en hun eigenaar dit wil laten behandelen. De deelnemers aan de cursussen hebben eveneens een groot belang aan de (verplichte) trainingen zodat zij zelfstandig handelingen aan een paard uit mogen voeren of hun expertise kunnen verfijnen. Door bekwame dierenartsen op te leiden hebben het opleidingsinstituut en de begeleiders van de deelnemers ook een groot belang.

6. De aanvrager geeft niet aan nadelige effecten op het milieu te verwachten. De DEC ziet geen aanleiding om aan te nemen dat zich toch nadelige effecten zullen voordoen.

Proefopzet en haalbaarheid

7. De kennis en kunde van de onderwijsgroep en andere betrokkenen bij de dierproeven zijn voldoende gewaarborgd en dragen eraan bij dat de doelstellingen behaald kunnen worden, dat

aan de 3V-beginselen voldaan kan worden en dat voorkomen kan worden dat mens, dier en milieu negatieve effecten ondervinden als gevolg van de dierproeven.

8. Het onderwijsproject bestaande uit drie delen is goed opgezet, en de uitkomstparameters sluiten logisch en helder aan bij de aangegeven doelstellingen. De gekozen strategie en aanpak kunnen leiden tot het behalen van de onderwijsdoelstelling binnen het kader van het project.

   Voor het trainen van diagnostische en andere vaardigheden (bijlage 3) worden, naast volwassen paarden en/of pony's, ook kalveren van maximaal 1 maand oud ingezet. De kalveren zijn specifiek voor het trainen van bloedafname bij de veulenbrigade (zieke veulens). Indien in een bepaalde periode van het jaar geen veulens beschikbaar zijn worden kalveren ingezet ter vergelijkbare vervanging. De DEC heeft zich afgevraagd of de periode van de cursus voor de deelnemers/ het curriculum dan aangepast zou moeten worden zodat met paarden (het doeldier) en niet met runderen geoefend kan worden maar de DEC begrijpt dat dit in verband met de veulenbrigade (veulens die in de kliniek geboren worden maar een probleem hebben) niet haalbaar is en het kalf een geschikte vervanger is.

Welzijn dieren

9. Er is sprake van de volgende bijzonderheden op het gebied van categorieën van dieren, omstandigheden of behandeling van de dieren:
   ☐ Bedreigde diersoort(en) (10e lid 4)
   ☐ Niet-menselijke primaten (10e)
   ☐ Dieren in/uit het wild (10f)
   ☐ Niet gefokt voor dierproeven (11, bijlage I EU richtlijn)
   ☐ Zwerfdieren (10h)
   ☒ Hergebruik (1e lid 2)
   ☐ Locatie: buiten instelling vergunninghouder (10g)
   ☐ Geen toepassing verdoving/pijnbestrijding (13)
   ☐ Dodingsmethode niet volgens bijlage IV EU richtlijn (13c lid 3)

   De in te zetten paarden, pony's en kalveren zijn met name onderwijsdieren van de faculteit Diergeneeskunde, die hergebruikt worden voor onderwijs of onderzoek met maximaal licht ongerief. Dieren die vervangen moeten worden, worden aangekocht of overgenomen van de (particuliere) eigenaar. De keuzes zijn voldoende onderbouwd en de aanvrager voldoet aan de in de Wet op de dierproeven, voor de desbetreffende categorie, genoemde beperkende voorwaarden.

10. De dieren worden niet gehuisvest en verzorgd op een wijze die voldoet aan de eisen die zijn opgenomen in bijlage III van de EU richtlijn. De dieren worden namelijk niet altijd in groepen gehuisvest om (gezondheids- en welzijns-)risico's te voorkomen. Indien de paarden en pony's op stal zijn worden zij individueel gehuisvest waarbij zicht is op één of meerdere paarden. De

dieren krijgen dagelijks minimaal twee uur vrije beweging en komen regelmatig in contact met mensen. De DEC vindt de groepshuisvesting goed en de keuzes en verzorging voldoende onderbouwd.

11. Het cumulatieve ongerief als gevolg van de dierproeven is met licht realistisch ingeschat en geclassificeerd. Licht ongerief wordt veroorzaakt door de basale, diagnostische en overige technische handelingen en door stress (bijlage 1 en 3). Stress wordt verminderd door meerdere dieren in de onderwijsruimte te plaatsen en maximaal 4 uur van hun groepsgenoten te scheiden. Indien nodig wordt sedatie en/of pijnstilling toegediend. Na het practicum krijgen de dieren rusttijd. De handelingen worden door minder ervaren studenten of professionals uitgevoerd maar vindt onder begeleiding van ervaren dierenartsen plaats, eventueel geholpen door ervaren ondersteunende medewerkers. De DEC heeft zich afgevraagd hoeveel handelingen per paard per onderwijsblok uitgevoerd worden. De aanvrager heeft voldoende toegelicht dat het om één handeling gaat. Dagelijks wordt gemonitord op gezondheid en welzijn van de dieren.

    Een deel van de dieren (50 dieren) heeft terminaal ongerief. In het terminale chirurgiepracticum (operatieleer bijlage 2) worden door een selectieve groep deelnemers bij paarden en pony's chirurgische handelingen onder volledige verdoving uitgevoerd, met evt. voorafgaand handelingen met licht ongerief bij een staand paard (met sedatie en pijnstilling waar nodig). Fixatie van de dieren wordt door heel ervaren medewerkers gedaan.

    De DEC heeft gediscussieerd over het cumulatief ongerief na volledig herstel na een handeling. Een traumatische ervaring met een minder ervaren student kan hoger ongerief geven door bijvoorbeeld stress. De onderwijspaarden worden echter getraind (o.a. intraveneus prikken), waardoor het ongerief afneemt. Geconcludeerd wordt dat in deze aanvraag het ongerief licht blijft en niet cumuleert.

    Dieren voor het chirurgiepracticum worden voor onderwijs aangeboden door de eigenaar. Het kan daarbij gaan om zieke dieren die een niet-medisch acuut probleem hebben of als de dieren geen toekomst meer hebben voor het doel waarvoor ze bestemd zijn. De 'euthanasie' wordt dan in overleg met de eigenaar uitgesteld om als onderwijspaard (onder anesthesie en terminaal ongerief) ingezet te worden. In verband met mogelijk extra ongerief door het uitstel heeft de DEC hierover gediscussieerd. De onderzoekers hebben voldoende toegelicht dat het om paarden gaat die 'in rust' geen pijn of ongemak ervaren en uitstel van enkele dagen tot weken altijd in overleg met de dierenarts gaat. De DEC vindt dit een acceptabele situatie.

12. De integriteit van de dieren wordt met name fysiek aangetast in verband met de invasieve handelingen voor onderwijsdoeleinden, en doordat minder ervaren personen de handelingen (hetzij onder begeleiding) uitvoeren.

13. Er worden geen humane eindpunten verwacht bij de handelingen (bijlage 1 en 3) en het chirurgiepracticum (bijlage 2) wordt onder algehele anesthesie uitgevoerd en is terminaal.

3V's

14. De aanvrager heeft voldoende aannemelijk gemaakt dat er geen geschikte alternatieven zijn om de praktische handelingen op levende dieren en hun spontane reacties volledig te vervangen. Voorafgaand worden specifieke handelingen, zoals rectaal onderzoek op de zogenoemde haptic horse of anatomie bij een plastinaat paardenhoofd, geoefend op alternatieve modellen en wordt gebruik gemaakt van demonstratie-video's. Ook voor het chirurgiepracticum wordt eerst geoefend met o.a. hechtplankjes en kippenpoten.

15. Het aantal te gebruiken dieren is realistisch ingeschat en er is een heldere strategie om ervoor te zorgen dat tijdens het project met het kleinst mogelijke aantal dieren wordt gewerkt waarmee nog een betrouwbaar resultaat kan worden verkregen. Eén dier wordt voor meerdere practica ingezet, rekening houdend met rusttijden en het cumulatieve ongerief van maximaal licht, waardoor minder dieren nodig zijn.

16. Het project is in overeenstemming met de vereiste van verfijning van dierproeven en het project is zodanig opgezet dat de dierproeven zo humaan mogelijk kunnen worden uitgevoerd. Door studenten vooraf te laten oefenen op modellen (zie C14) heeft men al enige vaardigheid voordat men op levende dieren handelingen uitvoert.

17. Er is geen sprake van wettelijk vereist onderzoek.

Dieren in voorraad gedood en bestemming dieren na afloop proef

18. Dieren van beide geslachten kunnen worden ingezet, afhankelijk van het aanbod. Het is in verband met het trainen van bepaalde handelingen, zoals blaaskatheterisatie en insemineren, wel noodzakelijk dat er een aantal merries beschikbaar zijn.

19. Een deel van de dieren wordt in het kader van het chirurgiepracticum in dit project gedood: terminaal ongerief onder algehele anesthesie. Alle runderen en de overige paarden en pony's worden niet gedood in het kader van het project.

20. De paarden en pony's met licht ongerief en alle runderen zullen na het onderwijsproject worden aangeboden voor hergebruik (63 dieren) of adoptie (2 paarden). Restweefsel van dode dieren wordt voor andere studies of als oefenmateriaal voor studenten ter beschikking gesteld.

NTS

21. De niet-technische samenvatting is een evenwichtige weergave van het project en begrijpelijk geformuleerd.

D. Ethische afweging

1. De morele vraag die de DEC dient te beantwoorden is of het belang van dit onderzoek, namelijk het onder begeleiding trainen van invasieve basishandelingen en van chirurgische en diagnostische vaardigheden op paarden en pony's door masterstudenten diergeneeskunde, afgestudeerd dierenartsen en onderzoekers/docenten, de onvermijdelijke aantasting van het welzijn en de integriteit van de gebruikte proefdieren rechtvaardigt.

2. Er vindt een aantasting van welzijn en integriteit van de 110 volwassen proefdieren (20 runderen en 90 paarden en/of pony's) plaats, met licht of terminaal ongerief.
   Indien de hierboven genoemde doelstellingen behaald worden, dan zal dit project er toe bijdragen dat (toekomstige) dierenartsen en professionals invasieve en chirurgische handelingen op paarden en pony's bekwaam en zelfstandig kunnen uitvoeren. Het is aannemelijk dat de onderwijsdoelstelling behaald zal worden. Daarvoor is de inzet van proefdieren noodzakelijk, maar de aanvragers doen al het mogelijke om het ongerief voor de dieren en het aantal dieren tot een minimum te beperken en hun veiligheid en welzijn te borgen, met inachtneming van de rusttijden.

3. Op grond van het bovenstaande is de DEC van oordeel dat het trainen van cruciale vaardigheden bij paardachtigen door (toekomstige) dierenartsen en professionals een essentieel belang vertegenwoordigt en dat dit belang opweegt tegen de aantasting van het welzijn en de integriteit van de proefdieren, ten gunste van het paard en de pony als doeldier. De relatie tussen het directe en het uiteindelijk doel is voldoende helder. Het is aannemelijk dat de directe doelstelling behaald zal worden. De commissie is overtuigd van de kwaliteit en vaardigheden van de aanvragers. De aanvrager heeft voldoende aannemelijk gemaakt dat er geen geschikte vervangingsalternatieven zijn, dat het doel niet met minder dieren behaald kan worden, dat de gebruikte aanpak de meest verfijnde is en dat er geen sprake zal zijn van onbedoelde negatieve effecten voor mens, dier en milieu als gevolg van de dierproeven. Het gebruik van de proefdieren voor onderwijs zoals beschreven in de aanvraag is daarmee gerechtvaardigd.

E. Advies

1. Advies aan de CCD

☒ De DEC adviseert de vergunning te verlenen.

☐ De DEC adviseert de vergunning te verlenen onder de volgende voorwaarden.
- ☐ Op grond van het wettelijk vereiste dient de projectleider bij beëindiging van het project een beoordeling achteraf aan te leveren die is afgestemd met de IvD.
- ☐ Voor de uitvoering van dit project is tevens ministeriële ontheffing vereist
- ☐ Overige door de DEC aan de uitvoering verbonden voorwaarden, te weten…

☐ De DEC adviseert de vergunning niet te verlenen vanwege:
- ☐ De vaststelling dat het project niet vergunningplichtig is om de volgende redenen:…

☐ De volgende doorslaggevende ethische bezwaren:…
☐ De volgende tekortkomingen in de aanvraag:…

2. Het uitgebrachte advies is gebaseerd op consensus.

3. Er zijn geen knelpunten/dilemma's naar voren gekomen tijdens het beoordelen van de aanvraag en het opstellen van het advies.

Centrale Commissie Dierproeven

> Retouradres Postbus 93118 2509 AC Den Haag

Universiteit Utrecht
[redacted]
Heidelberglaan 8
3584 CS UTRECHT

Centrale Commissie Dierproeven

Postbus 93118
2509 AC Den Haag

centralecommissiedierproeven.nl
088 042 1000
info@zbo-ccd.nl

Onze referentie
Aanvraagnummer
AVD10800202519105

Datum 15 december 2025
Betreft Aanhouden aanvraag projectvergunning Dierproeven

Geachte [redacted]

Op 31 oktober 2025 hebben wij uw aanvraag voor een projectvergunning dierproeven ontvangen. Het gaat om uw project "Klinisch onderwijs paard". Het aanvraagnummer dat wij aan deze aanvraag hebben toegekend is AVD10800202519105.

In uw aanvraag zitten voor ons nog enkele onduidelijkheden. In dit bericht leest u wat wij nog nodig hebben en wanneer u een beslissing kunt verwachten.

Welke informatie nog nodig
Wij hebben de volgende informatie van u nodig om uw aanvraag verder te kunnen beoordelen:

Niet technische samenvatting
- Kunt u de NTS in het daarvoor bestemde Excel format aanleveren?
- In uw NTS onder 'het geplande lot van de dieren' spreekt u over het inslapen van dieren. De CCD beschouwt deze term echter als verhullend taalgebruik, omdat de term inslapen bij het algemeen publiek associaties oproept die niet overeenkomstig zijn met de proefdierkundige praktijk. Wij verzoeken u daarom om deze term aan te passen en helder te benoemen dat de dieren gedood zullen worden, eventueel met een toelichting waarom de dieren gedood zullen worden.
- Kunt u het totaal aantal paarden in uw NTS consistent maken met het aantal dieren benoemd in de bijlagen dierproeven? Kunt u hierbij ook de corresponderende ongeriefsclassificaties voor de bijlagen consistent maken met de NTS?

Onduidelijkheden
- In bijlage 3 onder C. lijkt abusievelijk een verkeerde tekst opgenomen te zijn. Kunt u hier aangeven of paarden en kalveren volgens de richtlijn gehuisvest worden?
- Kunt u in de titel van uw bijlage dierproeven 3 ook de inzet van kalveren opnemen? Kunt u deze titel ook consistent maken met de titel genoemd in het projectvoorstel?
- Kunt u onder K. van uw bijlage dierproeven 3 ook het lot van kalveren opnemen?

Zonder deze aanvullende informatie kan de beslissing nadelig voor u uitvallen omdat de gegevens onvolledig of onduidelijk zijn.

Opsturen binnen veertien dagen
Stuur de ontbrekende informatie binnen 14 dagen na de datum van dit bericht op. U kunt dit aanleveren via het formulier op mijn.rvo.nl/dierproeven.

Wanneer een beslissing
De behandeling van uw aanvraag wordt opgeschort tot het moment dat wij de aanvullende informatie hebben ontvangen. Als u goedkeuring krijgt op uw aanvraag, kunt u daarna beginnen met het project.

Meer informatie
Heeft u vragen? Kijk dan op www.centralecommissiedierproeven.nl voor meer informatie. U kunt ook een e-mail sturen naar info@zbo-ccd.nl. Of bel ons op: 088 042 1000.

Met vriendelijke groet,

Namens de Centrale Commissie Dierproeven

[redacted]

Dit bericht is automatisch gegenereerd en bevat daarom geen handtekening.

Centrale Commissie Dierproeven

Datum
15 december 2025

Onze referentie
Aanvraagnummer
AVD10800202519105

Universiteit Utrecht

Postbus 80125. 3508 TC Utrecht

Centrale Commisie Dierproeven
Postbus 93118
2905 AC 's-GRAVENHAGE

Afzender
Clinical Sciences

Bezoekadres
Yalelaan 106
3584 CL Utrecht

Uw kenmerk	AVD10800202519105
Ons kenmerk	
Telefoon	
Fax	
E-mail	
Website	www.uu.nl
Datum	07-01-2026
Onderwerp	Reactie aanhouden projectvergunning dierproeven AVD10800202519105
Bijlagen	6

Geachte [redacted] geachte leden van de CCD,

Om voor mij onbekende redenen heb ik het bericht over het aanhouden van de aanvraag voor een projectvergunning dierproeven voor het project "Klinisch onderwijs paard" pas op 5 januari 2026 ontvangen. Het aanvraagnummer dat aan deze aanvraag is toegekend is AVD10800202519105. Hieronder volgt een korte reactie/toelichting:

Niet technische samenvatting

- Kunt u de NTS in het daarvoor bestemde Excel format aanleveren?
  De NTS wordt nu (ook) aangeleverd als Excel
- In uw NTS onder 'het geplande lot van de dieren' spreekt u over het inslapen van dieren. De CCD beschouwt deze term echter als verhullend taalgebruik, omdat de term inslapen bij het algemeen publiek associaties oproept die niet overeenkomstig zijn met de proefdierkundige praktijk. Wij verzoeken u daarom om deze term aan te passen en helder te benoemen dat de dieren gedood zullen worden, eventueel met een toelichting waarom de dieren gedood zullen worden.
  Aangepast – aangegeven dat paarden gedood worden.
- Kunt u het totaal aantal paarden in uw NTS consistent maken met het aantal dieren benoemd in de bijlagen dierproeven? Kunt u hierbij ook de corresponderende ongeriefsclassificaties voor de bijlagen consistent maken met de NTS?
  Aangepast. Het aantal dieren was aangepast na feedback van de DEC. Ik was vergeten de NTS hierop aan te passen. Excuses daarvoor.

Onduidelijkheden

- In bijlage 3 onder C. lijkt abusievelijk een verkeerde tekst opgenomen te zijn. Kunt u hier aangeven of paarden en kalveren volgens de richtlijn gehuisvest worden?
  Hier was inderdaad een verkeerde tekst opgenomen. Dit is gecorrigeerd. Kalveren worden volgens de richtlijn gehuisvest. De huisvesting van het paard wordt beschreven.
- Kunt u in de titel van uw bijlage dierproeven 3 ook de inzet van kalveren opnemen? Kunt u deze titel ook consistent maken met de titel genoemd in het projectvoorstel?
  - De titel van bijlage 3 is aangepast: Training diagnostische en andere vaardigheden paard en rund.
  - Deze aangepast titel wordt nu ook genoemd in het projectvoorstel
- Kunt u onder K. van uw bijlage dierproeven 3 ook het lot van kalveren opnemen?
  Aangepast: de kalveren worden hergebruikt voor onderwijs

Opsturen binnen veertien dagen

Stuur de ontbrekende informatie binnen 14 dagen na de datum van dit bericht op. U kunt dit aanleveren via het formulier op mijn.rvo.nl/dierproeven.

Aangezien ik het bericht van aanhouden pas op 5 januari heb ontvangen heb ik niet binnen 14 dagen kunnen reageren. Ik hoop dat de aanvraag desondanks zo snel mogelijk weer in behandeling genomen kan worden. Mochten er toch nog vragen/onduidelijkheden zijn dan hoor ik dat graag en zal ik daarop reageren.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Centrale Commissie Dierproeven

> Retouradres Postbus 93118 2509 AC Den Haag

Centrale Commissie Dierproeven

Postbus 93118
2509 AC Den Haag
centralecommissiedierproeven.nl
088 042 1000
info@zbo-ccd.nl

Onze referentie
Aanvraagnummer
AVD10800202519105

Bijlagen
3

Universiteit Utrecht
[redacted]
Heidelberglaan 8
3584CS UTRECHT

Datum : 20-01-2026
Betreft : Beslissing aanvraag projectvergunning Dierproeven

Geachte [redacted]

Op 31 oktober 2025 hebben wij uw aanvraag voor een projectvergunning dierproeven ontvangen. Het gaat om uw project "Klinisch onderwijs paard" met aanvraagnummer AVD10800202519105. Wij hebben uw aanvraag beoordeeld.

Beslissing

Wij keuren uw aanvraag goed. Uit artikel 10a, eerste lid van de Wet op de dierproeven (hierna: de wet) volgt daarom dat het is toegestaan om de in de vergunning genoemde dierproeven uit te voeren binnen de gestelde vergunningsperiode. Deze vergunning wordt afgegeven voor de periode van 1 februari 2026 tot en met 31 januari 2031.

Aan de vergunning hebben wij de volgende voorwaarde verbonden op grond van artikel 10a1, tweede lid van de wet.

Procedure

Advies dierexperimentencommissie
Wij hebben advies gevraagd bij de dierexperimentencommissie DEC Utrecht (hierna: DEC). Dit advies is ontvangen op 8 december 2025.

Bij de beoordeling van uw aanvraag is dit advies betrokken overeenkomstig artikel 10a, derde lid van de wet.

Nadere vragen aanvrager
Op 15 december 2025 hebben wij u om aanvullingen gevraagd. U heeft tijdig antwoord gegeven.
De aanvullingen hadden betrekking op de Niet Technische Samenvatting en de aantallen dieren.
Uw reactie is betrokken bij de behandeling van uw aanvraag.

Centrale Commissie Dierproeven

Datum
13-01-2026

Onze referentie
AVD10800202519105

Overwegingen
Wij kunnen ons vinden in de inhoud van het advies van de DEC, inclusief de daaraan ten grondslag liggende motivering.

Bezwaar
Als u het niet eens bent met deze beslissing, kunt u binnen zes weken na verzending van deze brief schriftelijk een bezwaarschrift indienen. Een bezwaarschrift kunt u sturen naar Centrale Commissie Dierproeven, afdeling Juridische Zaken, postbus 93118, 2509 AC Den Haag.

Bij het indienen van een bezwaarschrift vragen we u in ieder geval de datum van de beslissing waartegen u bezwaar maakt en het aanvraagnummer te vermelden. U vindt deze nummers in de rechter kantlijn in deze brief.

Bezwaar schorst niet de werking van het besluit waar u het niet mee eens bent. Dat betekent dat dat besluit wel in werking treedt en geldig is. Nadat u een bezwaarschrift heeft ingediend kunt u een voorlopige voorziening vragen bij de voorzieningenrechter van de rechtbank in de vestigingsplaats van de vergunninghouder. U moet dan wel kunnen aantonen dat er sprake is van een spoedeisende situatie.

Voor de behandeling van een voorlopige voorziening is griffierecht verschuldigd. Op http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Rechtbanken/Pages/default.aspx kunt u zien onder welke rechtbank de vestigingsplaats van de vergunninghouder valt.

Meer informatie
Heeft u vragen, kijk dan op www.centralecommissiedierproeven.nl, stuur een e-mail naar info@zbo-ccd.nl of neem telefonisch contact met ons op: 088-0421000.

Centrale Commissie Dierproeven
namens deze:

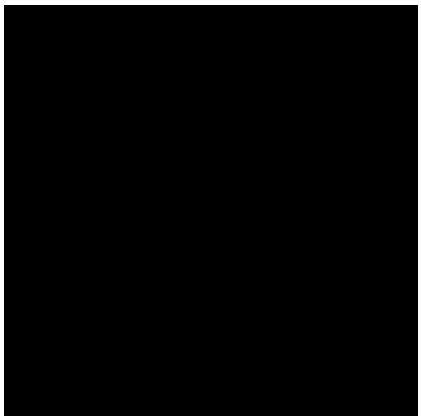

Bijlagen:
- Projectvergunning
- DEC-advies
- Weergave wet- en regelgeving

Projectvergunning

gelet op artikel 10a van de Wet op de Dierproeven
Verleent de Centrale Commissie Dierproeven aan

Naam instelling of organisatie:	Universiteit Utrecht
Straat en huisnummer:	Heidelberglaan 8
Postcode en plaats:	3584CS UTRECHT
Deelnemersnummer NVWA:	10800

deze projectvergunning voor het tijdvak 1 februari 2026 tot en met 31 januari 2031, voor het project "Klinisch onderwijs paard" met aanvraagnummer AVD10800202519105, na advies van dierexperimentencommissie DEC Utrecht. De functie van de verantwoordelijk onderzoeker is Aangewezen dierenarts.
Het besluit is gebaseerd op de volgende (aangepaste) stukken:
1 een aanvraagformulier projectvergunning dierproeven, zoals ontvangen op 31 oktober 2025
2 de bij het aanvraagformulier behorende bijlagen:
a Projectvoorstel, zoals ontvangen op 13 januari 2026;
b Bijlagen dierproeven
- 3.4.3.1. Training Basisvaardigheden paard, zoals ontvangen op 13 januari 2026;
- 3.4.3.2. Training Chirurgische vaardigheden paard, zoals ontvangen op 13 januari 2026;
- 3.4.3.3. Training diagnostische en andere vaardigheden paard en rund, zoals ontvangen op 13 januari 2026;

c Niet-technische Samenvatting van het project, zoals ontvangen op 13 januari 2026;
d Advies van dierexperimentencommissie, zoals ontvangen op 8 december 2025.
e De aanvullingen op uw aanvraag, zoals ontvangen op 13 januari 2026

Naam proef	Diersoort / Stam	Aantal dieren	Ongerief	Overige opmerkingen
3.4.3.1. Training Basisvaardigheden paard				
	Paarden, ezels en kruisingen daarvan (Equidae)	45	100,0% Licht	
3.4.3.2. Training Chirurgische vaardigheden paard				
	Paarden, ezels en kruisingen daarvan (Equidae)	50	50,0% Licht 50,0% Terminaal	
3.4.3.3. Training diagnostische en andere vaardigheden paard				
	Runderen (Bos taurus)	20	100,0% Licht	
	Paarden, ezels en kruisingen daarvan (Equidae)	40	100,0% Licht	

Geldende voorschriften
Wij wijzen u op onderstaande geldende voorschriften, die volgen uit artikel 1d, vierde lid, artikel 10, eerste lid en/of artikel 10a3 van de wet.

- Go/ no go momenten worden voor aanvang van elk experiment afgestemd met de IvD.
- Het is verboden een dierproef te verrichten voor een doel dat, naar de algemeen kenbare, onder deskundigen heersende opvatting, ook kan worden bereikt anders dan door middel van een dierproef, of door middel van een dierproef waarbij minder dieren kunnen worden gebruikt of minder ongerief wordt berokkend dan bij de in het geding zijnde proef het geval is.
- Het is verboden dierproeven te verrichten voor een doel waarvan het belang niet opweegt tegen het ongerief dat aan het proefdier wordt berokkend.
- Overige wettelijke bepalingen blijven van kracht.

Aanvraagnummer:
AVD10800202519105

Weergave wet- en regelgeving

Dit project en wijzigingen
Volgens artikel 10c van de Wet op de Dierproeven (hierna de wet) is het verboden om andere dierproeven uit te voeren dan waar de vergunning voor is verleend. De dierproeven mogen slechts worden verricht in het kader van een project, volgens artikel 10g, derde lid van de wet. Uit artikel 10b, eerste lid van de wet volgt dat de dierproeven zijn ingedeeld in de categorieën terminaal, licht, matig of ernstig. Als er wijzigingen in een dierproef plaatsvinden, moeten deze gemeld worden aan de Centrale Commissie Dierproeven. Hebben de wijzigingen negatieve gevolgen voor het dierenwelzijn, dan moet volgens artikel 10a5, eerste lid van de wet de wijziging eerst voorgelegd worden en mag deze pas doorgevoerd worden na goedkeuren door de Centrale Commissie Dierproeven. Artikel 10b, tweede en derde lid van de wet schrijven voor dat het verboden is een dierproef te verrichten die leidt tot ernstige mate van pijn, lijden, angst of blijvende schade die waarschijnlijk langdurig zal zijn en niet kan worden verzacht, tenzij hiervoor door de Minister een ontheffing is verleend.

Verzorging
De fokker, leverancier en gebruiker moeten volgens artikel 13f van de wet over voldoende personeel beschikken en ervoor zorgen dat de dieren behoorlijk worden verzorgd, behandeld en gehuisvest. Er moeten ook personen zijn die toezicht houden op het welzijn en de verzorging van de dieren in de inrichting, personeel dat met de dieren omgaat moet toegang hebben tot informatie over de in de inrichting gehuisveste soorten en personeel moet voldoende geschoold en bekwaam zijn. Ook moeten er personen zijn die een eind kunnen maken aan onnodige pijn, lijden, angst of blijvende schade die tijdens een dierproef bij een dier wordt veroorzaakt. Daarnaast zijn er personen die zorgen dat een project volgens deze vergunning wordt uitgevoerd en als dat niet mogelijk is zorgen dat er passende maatregelen worden getroffen.
In artikel 9 van de wet staat dat de persoon die het project en de dierproef opzet deskundig en bekwaam moet zijn. In artikel 8 van het Dierproevenbesluit 2014 staat dat personen die dierproeven verrichten, de dieren verzorgen of de dieren doden, hiervoor een opleiding moeten hebben afgerond.
Voordat een dierproef die onderdeel uitmaakt van dit project start, moet volgens artikel 10a3 van de wet de uitvoering afgestemd worden met de instantie voor dierenwelzijn.

Pijnbestrijding en verdoving
In artikel 13 van de wet staat dat een dierproef onder algehele of plaatselijke verdoving wordt uitgevoerd tenzij dat niet mogelijk is, dan wel bij het verrichten van een dierproef worden pijnstillers toegediend of andere goede methoden gebruikt die de pijn, het lijden, de angst of de blijvende schade bij het dier tot een minimum beperken. Een dierproef die bij het dier gepaard gaat met zwaar letsel dat hevige pijn kan veroorzaken, wordt niet zonder verdoving uitgevoerd. Hierbij wordt afgewogen of het toedienen van verdoving voor het dier traumatischer is dan de dierproef zelf en het toedienen van verdoving onverenigbaar is met het doel van de dierproef. Bij een dier wordt geen stof toegediend waardoor het dier niet meer of slechts in verminderde mate in staat is pijn te tonen, wanneer het dier niet tegelijkertijd voldoende verdoving of pijnstilling krijgt toegediend, tenzij wetenschappelijk gemotiveerd. Dieren die pijn kunnen lijden als de verdoving eenmaal is uitgewerkt, moeten preventief en postoperatief behandeld worden met pijnstillers of andere geschikte pijnbestrijdingsmethoden, mits die verenigbaar zijn met het doel van de dierproef. Zodra het doel van de dierproef is bereikt, moeten passende maatregelen worden genomen om het lijden van het dier tot een minimum te beperken.

Aanvraagnummer:
AVD10800202519105

Einde van een dierproef

Artikel 13a van de wet bepaalt dat een dierproef is afgelopen wanneer voor die dierproef geen verdere waarnemingen hoeven te worden verricht of, voor wat betreft nieuwe genetisch gemodificeerde dierenlijnen, wanneer bij de nakomelingen niet evenveel of meer, pijn, lijden, angst, of blijvende schade wordt waargenomen of verwacht dan bij het inbrengen van een naald. Er wordt dan door een dierenarts of een andere ter zake deskundige beslist of het dier in leven zal worden gehouden. Een dier wordt gedood als aannemelijk is dat het een matige of ernstige vorm van pijn, lijden, angst of blijven schade zal blijven ondervinden. Als een dier in leven wordt gehouden, krijgt het de verzorging en huisvesting die past bij zijn gezondheidstoestand.

Volgens artikel 13b van de wet moet de dood als eindpunt van een dierproef zoveel mogelijk worden vermeden en vervangen door in een vroege fase vaststelbare, humane eindpunten. Als de dood als eindpunt onvermijdelijk is, moeten er zo weinig mogelijk dieren sterven en het lijden zo veel mogelijk beperkt blijven.

Uit artikel 13c van de wet volgt dat het doden van dieren door een deskundig persoon moet worden gedaan, wat zo min mogelijk pijn, lijden en angst met zich meebrengt. De methode om te doden is vastgesteld in de Europese richtlijn artikel 6.

In artikel 13d van de wet is vastgesteld dat proefdieren geadopteerd kunnen worden, teruggeplaatst in hun habitat of in een geschikt dierhouderijsysteem, als de gezondheidstoestand van het dier het toelaat, er geen gevaar is voor volksgezondheid, diergezondheid of milieu en er passende maatregelen zijn genomen om het welzijn van het dier te waarborgen.